

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра цивільно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

23.03.2021

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС: ДОКТРИНАЛЬНІ ТА
ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ**

мажор/основна

для підготовки здобувачів III освітньо-наукового рівня вищої освіти

ступеня доктора філософії

галузь знань (08) «Право»

за спеціальністю (081) «Право»

освітньо-наукова програма ОК 07

за денною та заочною формами навчання

мова навчання – українська

форма підсумкового контролю - екзамен

Київ – 2021 рік

Розробники:

Ганна ЧУРПІТА – професор кафедри, доктор юридичних наук, професор

Наталія БЛЯНСЬКА – професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін
Протокол від 18.02.2021 року, № 14

В.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін
полковник поліції

Валентина МИРОНЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 22.03.2021 року, № 6.

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20 __/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від __. __. 202_ № __

протокол науково-методичної ради
від __. __. 202_ № __

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20 __/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від __. __. 202_ № __

протокол науково-методичної ради
від __. __. 202_ № __

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20 __/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від __. __. 202_ № __

протокол науково-методичної ради
від __. __. 202_ № __

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути загальної та особливої частин цивільного права, цивільного процесуального права; правові норми та наукові погляди щодо особистих немайнових прав, речового права, права інтелектуальної власності, зобов'язального права, спадкового права, розгляду і вирішення справ у порядку цивільного судочинства; специфіка правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників; особливості вирішення основних конструкційно-догматичних проблем національного законодавства, що зберігають своє науково-практичне значення під час аналізу та розробки сучасного праворозуміння.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» є досягнення всебічного глибокого розуміння природи і суті цивільно-правових та цивільних процесуальних відносин, засвоєння теоретичних положень науки цивільного та цивільного процесуального права; підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих спеціалістів правознавців; формування відповідних професійних компетенцій щодо правильного застосування отриманих знань та правових норм при вирішенні конкретних завдань.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Цивільне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» є формування у здобувачів вищої освіти системи науково-теоретичних та практичних знань з цивільного права, визначення та розкриття змісту цивільно-правових понять, категорій та інститутів цивільного права, засвоєння суті цивільних процесуальних правових категорій, змісту цивільних процесуальних правових інститутів, об'єктивних закономірностей їх розвитку, навчання розумінню конкретного змісту норм цивільного та цивільного процесуального законодавства, оволодіння навичками самостійної практичної роботи з відповідними нормативно-правовими актами, тлумачення їх та правильного застосування при вирішенні конкретних справ.

Пререквізити:

перелік попередньо прослуханих навчальних дисциплін: теорія держави і права, логіка, психологія, конституційне право, кримінальне право та процес, цивільне право, актуальні питання українського права та державотворення, українська наукова мова актуальні проблеми філософії права, порівняльне правознавство, методологія юридичної науки

Постреквізити

актуальні питання інформаційного права, педагогіка вищої школи, організація та методологія наукової діяльності, актуальні проблеми філософії, актуальні проблеми захисту цивільних прав та інтересів, сучасні світові правові процеси, актуальні проблеми авторського права, актуальні проблеми сімейного права, Modern aspects of human rights: European standard

Компетентності відповідно до III освітньо-наукового рівня вищої освіти ступеня доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»

Інтегральна компетентність	<p>Здатність генерувати нові ідеї та пропозиції, розв'язувати комплексні проблеми, приймати організаційно-управлінські рішення у сфері професійної та/або дослідницько-інноваційної юридичної діяльності, застосовувати методологічний інструментарій наукової та педагогічної діяльності, а також здійснювати власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну для переосмислення наявних і формування нових цілісних правових знань і практичне значення для вдосконалення національної правової системи в умовах європейського та євроатлантичного курсу України.</p>
Загальні компетентності	<p>ЗК 1. Здатність створювати, висловлювати чи реалізовувати нові ідеї, методи і технології шляхом критичного та інноваційного мислення з урахуванням впливу раціональних та ірраціональних, об'єктивних і суб'єктивних факторів, а також можливих варіантів розвитку подій.</p> <p>ЗК 2. Здатність вирішувати проблеми, досягаючи поставленої мети (цілей), через осмислення та розуміння змісту проблемної ситуації, її формулювання, планування та розв'язання, а також моніторинг одержаних результатів.</p> <p>ЗК 3. Здатність до співпраці, командної роботи, поваги до думок і вчинків інших людей, адекватного сприйняття зауважень і пропозицій стосовно власної діяльності, конструктивного вирішення конфліктів, ефективного лідерства, прагнення досягти компромісу під час прийняття рішень, а також вміння підтримувати партнерські відносини.</p> <p>ЗК 4. Здатність адаптуватися до змін у психологічному опосередкуванні соціальних процесів, спроможність до саморегуляції,</p>

	<p>самоконтролю, стійкості та емпатії, реалізації ефективної стратегії і тактики управління особистими емоціями та поведінкою.</p> <p>ЗК 5. Здатність пізнати й сприйняти позитивний зарубіжний досвід з урахування поваги до різноманітностей, активної толерантності, полілогу культур і плюралізму проявів і вимірів суспільної дійсності, а також на засадах збереження та розвитку національної своєрідності.</p> <p>ЗК 6. Здатність знаходити, перевіряти та систематизувати інформацію, використовувати різні види джерел останньої, переконливо формулювати в усній і письмовій формах аргументи відповідно до контексту певного дискурсу.</p> <p>ЗК 7. Здатність ефективно використовувати державну, рідну та іноземні мови в певних соціальних і культурних контекстах, розширювати словниковий запас, знання функціональної граматики різних мов та усвідомлювати основні види словесної комунікації з урахуванням культурного різноманіття, поваги до індивідуальних мовних особливостей кожної людини.</p> <p>ЗК 8. Здатність застосовувати логіко-математичне та просторове мислення для пояснення і вирішення суспільних проблем шляхом використання логічних правил і законів, статистичних даних, графіків, моделей, діаграм, проведення експериментів.</p> <p>ЗК 9. Здатність використовувати сучасні цифрові технології для розвитку творчості, соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми, задоволення приватних і публічних інтересів через взаємодію з програмним забезпеченням, електронними пристроями та штучним інтелектом.</p> <p>ЗК 10. Здатність діяти та працювати як відповідальний громадянин та брати активну участь у соціальному житті з урахуванням принципів і норм, пов'язаних з людиною, групою, організацією, суспільством, економікою, політикою та культурою, усвідомлювати цілі та ідей сталого розвитку, зокрема щодо запобігання негативним екологічним змінам на глобальному рівні.</p> <p>ЗК 11. Здатність проводити наукові дослідження та усвідомлювати соціальну відповідальність за вплив їхніх результатів на прогресивний поступ</p>
--	---

	<p>суспільства, а також ураховувати під час підготовки особистої кваліфікаційної наукової праці вимоги академічної доброчесності.</p> <p>ЗК 12. Здатність усвідомлювати різноманітності та культурні особливості різних суспільств і народів, бути відкритим до культурного самовираження, поважати його, а також дотримуватися етичних норм і бути відповідальним стосовно творчої та інтелектуальної власності.</p>
<p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</p>	<p>СК 1. Здатність до комплексного аналізу та розв'язання актуальних філософсько-методологічних і філософсько-правових проблем та їх осмислення в контексті різних типів праворозуміння й розвитку сучасної юридичної науки та практики, а також правоохоронної діяльності.</p> <p>СК 2. Здатність обробляти, аналізувати та контекстуалізувати значні обсяги наукової інформації з різних джерел, інтерпретувати результати наукових досліджень іноземною мовою, презентувати і доводити результати наукового пошуку з проблем права іноземною мовою, спілкуватися у професійному середовищі та з представниками інших професійних груп у національному та міжнародному контекстах.</p> <p>СК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в освітньому процесі й науково-дослідній діяльності, а також ефективно реалізовувати інформаційне право та прогнозувати напрями розвитку вітчизняної державної інформаційної політики в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні.</p> <p>СК 4. Здатність досліджувати проблеми у правовій сфері на основі наукової методології з дотриманням принципів академічної доброчесності, оцінювати та вирішувати питання педагогічної діяльності з урахуванням стандартів професійної етики та соціальної відповідальності.</p> <p>СК 5. Здатність аналізувати, зіставляти та узагальнювати інформацію з огляду на різні наукові погляди, інтерпретувати отримані результати наукової діяльності правової та суміжних з нею галузей знань засобами державної мови, володіти культурою усного та писемного мовлення через розуміння природи наукової мови, а також</p>

	<p>застосування її у процесі наукової та фахової комунікації в аспекті різножанрової інтерпретації.</p> <p>СК 6. Здатність кваліфіковано аналізувати особливості реалізації норм приватного права в різних сферах суспільної дійсності, оцінювати вітчизняне цивільне та пов'язані з ним інші галузі законодавства на предмет відповідності принципам і нормам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.</p> <p>СК 7. Здатність осмислити та зрозуміти глобальні світові процеси у правовому житті суспільства, що відбуваються на міжнародному і регіональних рівнях, та їх вплив на модернізацію національної правової системи України за допомогою сучасної методології юридичної науки.</p> <p>СК 8. Здатність визначати та оперувати психологічними особливостями феноменів правової дійсності, застосовувати адекватні методи спонукання правослукняної поведінки, розробляти та впроваджувати профілактичні заходи стосовно формування та прояву девіацій розвитку особистості.</p> <p>СК 10. Здатність інтегрувати інформацію щодо сучасного стану та особливостей формування та використання публічних фінансів, тенденцій розвитку їх правового забезпечення, специфіки імплементації міжнародних стандартів у сфері фінансової діяльності держави.</p> <p>СК 14. Здатність розуміти механізм правового регулювання судово-експертної діяльності, моделювати варіанти призначення судових експертиз, використовуючи їх сучасні можливості, а також фахово оцінювати обґрунтованість, повноту, достовірність і допустимість висновку експерта.</p> <p>СК 15. Здатність виявляти, аналізувати, професійно пояснювати та обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки між правовими явищами, подіями, об'єктами і процесами та досліджувати закономірності їх розвитку й перебігу з використанням інноваційних підходів і технологій.</p> <p>СК 17. Здатність формувати системні теоретичні та емпіричні знання у сфері розвитку державно-правових явищ і процесів, кваліфіковано проводити</p>
--	---

	<p>наукові дослідження в галузі теорії та історії держави і права, здійснювати історико-теоретичне тлумачення правових пам'яток і чинних правових актів, надавати рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства.</p> <p>СК 18. Здатність пізнати правові явища та процеси в різних державах і культурах світу, особливості порівняльно-правового аналізу окремих об'єктів порівняльного правознавства, засвоїти наукові відомості про якісні характеристики зарубіжного права та можливості їх використання у вітчизняній юридичній практиці.</p> <p>СК 19. Здатність аналізувати нагальні проблеми сучасного публічного права, оцінювати вітчизняне конституційне та пов'язані з ним інші галузі законодавства на предмет відповідності міжнародним і європейським стандартам.</p> <p>СК 20. Здатність і готовність до аналізу освітньої політики, вирішення педагогічних проблем у професійній діяльності та підвищення рівня педагогічної культури.</p>
--	--

Здобувачі вищої освіти III освітньо-наукового рівня вищої освіти ступеня доктор філософії зі спеціальності 081 «Право» повинні продемонструвати такі результати навчання:

ПРН 1. Розуміти та використовувати філософсько-методологічні підвалини сучасної науки, зокрема юридичної, інтегративне праворозуміння і філософсько-правову методологію під час реалізації права, наукового пошуку та організації самостійної науково-дослідної роботи.

ПРН 2. Кваліфіковано відображати результати науково-педагогічної діяльності в публікаціях у фахових вітчизняних і закордонних виданнях, у тому числі таких, що входять до міжнародних наукометричних баз, професійно презентувати їх на вітчизняних і міжнародних наукових конференціях, семінарах, а також мати досвід практичного використання іноземної мови в науково-педагогічній діяльності.

ПРН 3. Ефективно використовувати інформаційні та комунікаційні технології в освітньому процесі й науково-дослідній діяльності, а також реалізовувати інформаційне право та прогнозувати напрями формування вітчизняної державної інформаційної політики в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні.

ПРН 4. Розуміти особливості організації науково-дослідної діяльності з актуальних проблем правової теорії та юридичної практики, психолого-педагогічні закономірності професійного навчання та виховання здобувачів

вищої освіти відповідно до державних стандартів, застосовувати наукову методологію та захищати результати науково-дослідної діяльності у встановленому порядку.

ПРН 5. Уміти спілкуватися державною мовою у професійній і науковій діяльності з огляду на види, жанри та засоби української наукової мови (в усній і писемній формах), а також монологічне, діалогічне та полілогічне мовлення, застосовувати знання української наукової мови для забезпечення ефективної професійної комунікації, а також володіти культурою мови та мовним етикетом.

ПРН 6. Здійснювати ефективне забезпечення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави як на національному рівні, так і у міжнародно-правових відносинах, розуміти особливості функціонування механізму приватноправового регулювання та обґрунтовувати пропозиції щодо його вдосконалення.

ПРН 7. Характеризувати сутність, стан і можливі вектори розвитку глобальних світових правових процесів, що відбуваються на міжнародному і регіональних рівнях, та їх вплив на вдосконалення національної правової системи України за допомогою гносеологічного потенціалу сучасної методології юридичної науки.

ПРН 8. Використовувати психолого-юридичні засоби і прийоми в управлінні людьми, розумінні різних особливостей і проявів правової поведінки, правосвідомості та соціалізації особистості.

ПРН 9. Планувати та здійснювати науково-теоретичні та прикладні дослідження з публічного управління та адміністрування і суміжних адміністративно-правових напрямів з використанням сучасної методології, а також визначати перспективні напрями розвитку механізму адміністративно-правового регулювання.

ПРН 14. Демонструвати навички застосування теоретичних знань для вибору судової експертизи, аналізувати можливості судових експертиз для доказування у справі, визначати можливість застосування висновку експерта у правозастосовній діяльності.

ПРН 15. Розкривати загальні та специфічні закономірності існування правових явищ та їх відображення в об'єктивній дійсності на підставі інноваційних підходів і технологій з метою використання у професійній, науковій і науково-педагогічній діяльності.

ПРН 16. Критично оцінювати нормативно-правове забезпечення правоохоронної діяльності, розробляти пропозиції щодо його вдосконалення, а також використовувати навички здійснення оперативно-розшукової діяльності в сучасних умовах.

ПРН 17. Виявляти системний науковий світогляд і потенціал до креативного мислення, мати здатність встановлювати загальні закономірності й тенденції розвитку історико-правових явищ і процесів, демонструвати самостійне мислення, достатнє для наукових досліджень у галузі теорії та

історії держави і права, здійснювати викладання історико-правових і теоретико-правових дисципліни на високому науковому й методичному рівнях.

ПРН 18. Здійснювати аналіз національних правових систем окремих країн світу, їх типологізацію, а також юридичні наукові дослідження в контексті сучасного плюралізму правових реальностей на основі порівняльно-правового методу, усвідомлювати витоки, генезис і сучасний стан функціонування юридичних явищ і процесів у зарубіжних правових системах і виявляти тенденції їх розвитку з метою запозичення позитивного правового досвіду у вітчизняну юридичну практику.

ПРН 19. Критично оцінювати сучасний стан правового регулювання публічно-правових відносин, висловлювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення конституційного та пов'язаних з ним інших галузей законодавства України, використовувати отримані навички в науково-педагогічній і професійній правозастосовній діяльності.

ПРН 20. Розуміти психолого-педагогічні закономірності професійного навчання та виховання здобувачів вищої освіти відповідно до державних стандартів й шляхи вдосконалення рівня власної кваліфікації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні правові категорії цивільного та цивільного процесуального права;
- зміст норм цивільного та цивільного процесуального права;
- основні інститути цивільного права та цивільного процесуального права, а також об'єктивні закономірності їх розвитку;
- систему цивільного та цивільного процесуального законодавства України;
- стан основних проблем науки цивільного та цивільного процесуального права;

вміти:

- використовувати отримані знання для вирішення професійних завдань;
- знаходити необхідні норми цивільного та цивільного процесуального законодавства України, правильно тлумачити їх і застосовувати на практиці;
- аргументувати власну точку зору щодо прийнятого в конкретній ситуації рішення;
- виявляти наявні проблеми і визначати шляхи їх вирішення.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання (д/б та ксф)	заочна форма навчання (д/б та ксф)
	Рік підготовки	
	2	2
Загальна кількість годин – 90 (для денної форми навчання) Загальна кількість годин – 90 (для заочної форми навчання)	Семестр	
	3	3
	Лекції	
	10 год.	
	Семінарські	
	10 год.	
	Практичні	
	10 год.	
	Самостійна робота	
	60 год.	
	Вид контролю	
	екзамен	

3. Тематичний план

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	сем.	п	с. р.		л	сем.	п	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Фізична та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	8			2	6	6				6
Тема 2. Здійснення та захист цивільних прав та інтересів	4				4	6				6
Тема 3. Право власності в системі речових прав	10	2	2		6	6				6
Тема 4. Актуальні проблеми спадкового права	10	2	2		6	12	2	2		8
Тема 5. Особливості укладення та виконання договорів про передачу майна у власність та тимчасове користування	10	2		2	6	8			2	6
Тема 6. Особливості укладення та виконання договорів про виконання робіт та надання послуг	8			2	6	8			2	6
Тема 7. Недоговірні зобов'язання в системі зобов'язального права України	8		2		6	10		2		8
Тема 8. Цивільне судочинство: загальнотеоретичні основи (принципи, види, стадії) регулювання	6	2			4	10		2		8
Тема 9. Теоретичні засади цивільних процесуальних правовідносин	6				6	6				6
Тема 10. Актуальні проблеми цивільної юрисдикції	8		2	2	4	8			2	6
Тема 11. Інстанційний перегляд судових рішень	12	2	2	2	6	10			2	8
	Екзамен					Екзамен				
Усього годин	90	10	10	10	60	90	2	6	8	74

4. Плани семінарських та практичних занять

4.1. Плани семінарських занять

Тема 3. *Право власності в системі речових прав*

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Право власності: теоретичні та практичні проблеми здійснення та захисту.
2. Право спільної власності: проблеми теорії та практики.
3. Право власності на житло: актуальні питання забезпечення та реалізації.
4. Право власності на землю: актуальні питання забезпечення та реалізації.
5. Віндикаційний позов як спосіб захисту права власності: актуальні питання.
6. Негаторний позов як спосіб захисту права власності: актуальні питання.

Тема 4. *Актуальні проблеми спадкового права*

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Розвиток спадкового права. Спадкове правовідношення.
2. Поняття та склад спадщини. Особливості спадкування окремих видів майна.
3. Заповіт подружжя: проблеми правового регулювання.
4. Спадкова трансмісія та спадкування за правом представлення: особливості застосування.
5. Проблемні питання реалізації спадкових прав.

Тема 7. *Недоговірні зобов'язання в системі зобов'язального права України*

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та види зобов'язань, що виникають з односторонніх дій.
2. Поняття, елементи та система деліктних зобов'язань.
3. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.
4. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами та особами, які не усвідомлювали значення своїх дій та (або) не могли ними керувати: проблемні питання.
5. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Особливості суб'єктного складу.

6. Порядок відшкодування моральної шкоди. Проблемні питання визначення розміру моральної шкоди.

7. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я: проблемні аспекти теорії та практики.

Тема 10. Актуальні проблеми цивільної юрисдикції

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та види цивільної юрисдикції.
2. Предметна та суб'єктна юрисдикція. Справи, що відносяться до юрисдикції загальних судів.
3. Розгляд кількох пов'язаних між собою вимог.
4. Інстанційна юрисдикція. Суди інстанційної юрисдикції.
5. Територіальна юрисдикція (підсудність).
6. Виключна підсудність.
7. Передача справи з одного суду до іншого. Недопустимість спорів про підсудність.

Тема 11. Інстанційний перегляд судових рішень

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Проблемні питання реалізації права на апеляційне оскарження судових рішень
2. Особливості доказування при розгляді цивільної справи в суді апеляційної інстанції.
3. Проблемні аспекти визначення меж розгляду справ судом апеляційної інстанції.
4. Проблемні питання застосування норм Цивільного процесуального кодексу України під час розгляду справ судами апеляційної інстанції.
5. Проблемні питання реалізації права на касаційне оскарження судових рішень.
6. Проблемні аспекти визначення меж розгляду справ судом апеляційної інстанції.
7. Проблемні питання застосування норм Цивільного процесуального кодексу України під час розгляду справ судами апеляційної інстанції.
8. Особливості перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

4.2. Завдання для практичних занять

Загальні методичні поради:

Здобувачам вищої освіти в робочих зошитах пропонується розглянути та вирішити практичні ситуації та виконати завдання. Оформлення повинно містити розгорнуту обґрунтовану відповідь з обов'язковим посиланням на нормативно-правові джерела.

Перевіряється викладачем під час проведення практичних занять.

Тема 1. Фізична та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1¹.

Коли Григорію Доліну виповнилося 14 років, бабуся в день його народження подарувала йому 500 грн. Григорій наступного дня пішов до банку і поклав ці гроші на депозитний рахунок. Через 3 місяці він зняв з рахунку 250 грн. і купив у батька свого знайомого Чернова собаку.

Мати Григорія вимагає, щоб Чернов забрав собаку і повернув 250 грн. Оскільки Чернов відмовився це зробити, мати Григорія змушена була звернутись з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

Чи підлягає позов задоволенню? Чи правомірно вчинили працівники банку, видавши гроші Григорію без згоди на це його батьків?

Практична ситуація 2.

Сімнадцятирічний Міша Кириченко на першу ж заробітну плату, яку він одержав на заводі, купив у Олега Міщенко куртку. Батьки Міші вимагали, щоб він повернув куртку знайомому і забрав у нього свої гроші. Міша не виконав вимоги батьків і наступного дня уклав договір міні з Селюковим — робітником того ж заводу. Згідно цього договору Міша передав Селюкову куртку, в замість якої одержав від нього годинник. Батьки Міші вимагають розірвання і цього договору.

Оскільки контрагенти Міші за обома угодами відмовились виконати вимоги його батьків, батько Міші звернувся з позовами в суд про визнання договорів купівлі-продажу і міні недійсними.

Чи підлягають ці позови задоволенню?

Практична ситуація 3.

Директор автотранспортного підприємства видав наказ, яким заборонив бухгалтерії виплачувати слюсарю Сидорову належну йому заробітну плату і

¹ Див.: Цивільне право. Практикум: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп. / за ред. Р.А. Майданіка (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, О. В. Дзерни. – К.: Правова єдність, 2009. – 752 с.

дав розпорядження видавати зарплату його дружині. Прийняття таких заходів у наказі було мотивоване тим, що Сидоров зловживав спиртними напоями.

Дайте юридичну оцінку наказу директора.

Практична ситуація 4.

Виїжджаючи в довгострокове відрядження, Лукіна вимагала, щоб чоловік видав їй розписку в тому, що в її відсутність він не буде продавати належних їм речей. Така розписка не тільки була написана чоловіком Лукіної, але й посвідчена нотаріусом.

Повернувшись через півроку додому, Лукіна з'ясувала, що її чоловік продав телевізор своєму знайомому. Лукіна пред'явила до останнього позов про визнання договору купівлі-продажу телевізора недійсним. До позовної заяви була додана розписка чоловіка.

Яке рішення повинен винести суд?

Практична ситуація 5.

Левицький в установленому порядку був оголошений померлим. Його майно перейшло до його дружини як до єдиної спадкоємиці першої черги. Через рік вона продала будинок Сучкову, автомашину через комісійний магазин — Анахіну, бібліотеку - Жаркову. Всі вони знали, що купують речі, які належали особі, яку оголошено померлою. Декілька цінних картин, а також ряд інших речей були продані невідомим особам. Скрипку, фотоапарат, телевізор дружина залишила собі. Частину грошей, одержаних від продажу картин, вона витратила на придбання меблів.

Через 2 роки після оголошення Левицького померлим, він повернувся. До цього часу дружина вступила у шлюб другий раз з Мілько і відмовилась повернутись до Левицького, а також відмовилась віддати йому речі, які залишились, та гроші, одержані за продані речі. Сучков, Анохін і Жарков також відмовились повернути йому речі. Тоді Левицький звернувся до суду з позовом до своєї дружини та до цих осіб. Від останніх він вимагав повернення будинку, автомашини та бібліотеки, а від дружини — скрипки, фотоапарату, телевізора, а також меблів, оскільки вони були куплені за гроші, одержані від реалізації картин та інших речей, які належали йому. Левицький також просив суд визнати недійсним шлюб його дружини з Мілько.

Які вимоги Левицького є підставними?

Чи є правомірними дії Левицького?

Практична ситуація 6.

Смирнов рибалив на озері. Човен перевернувся і він втопився. Все це трапилось на очах у чотирьох жителів сусіднього села, які ловили рибу з берега. Тіло Смирнова не знайшли.

Дружина Смирнова через 6 міс. після нещасного випадку звернулася до суду про оголошення Смирнова померлим. Суд виніс рішення про оголошення її чоловіка померлим.

Чи правильне рішення суду?

Практична ситуація 7.

Воронін поплив на човні рибалити на Каховському водосховищі. Після шторму він додому не повернувся. Ні човна, ні тіла Вороніна не було знайдено. Каховський міський суд виніс рішення про встановлення факту смерті Вороніна.

Чи правомірне рішення суду?

Практична ситуація 8.

Дубинський А. А. звернувся до суду з заявою про визнання своєї бабусі Дубинської Л. М. недієздатною. Подання заяви він обумовив тим, що на сьогоднішній день бабуся потребує призначення над нею опіки, оскільки не може в силу свого душевного стану відповідати за свої дії та керувати ними. В судовому засіданні Дубинський А. А. просив задовольнити заяву.

На підставі яких матеріалів суд приймає рішення, яким має бути його зміст?

Тема 5. Особливості укладення та виконання договорів про передачу майна у власність та тимчасове користування

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Громадяни Р. і Д. уклали договір купівлі-продажу земельної ділянки і посвідчили його у нотаріуса. Після повного розрахунку з продавцем Р., Д почав будівництво будинку на земельній ділянці. Через деякий час дружина Р. заявила позов до суду про визнання договору недійсним, обґрунтувавши позов тим, що при укладенні договору купівлі-продажу було порушено вимогу Сімейного кодексу України про необхідність згоди іншого з подружжя на відчуження нерухомого майна.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення ухвалить суд?

Практична ситуація 2.

Громадянин С. звернулася з позовом до громадянки О. про визнання недійсним договору купівлі-продажу будинку. Позивач обґрунтовував позов тим, що при укладенні оспорюваного договору купівлі-продажу 19 серпня 2019 року громадянин К., який діяв на підставі довіреності, продав будинок О. без згоди С. за заниженою ціною (втричі від ринкової вартості). О. подала зустрічний позов про виселення С. і членів його сім'ї з належного їй на праві власності будинку.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення ухвалить суд?

Практична ситуація 3.

Громадянин Т. купив у магазині два ортопедичні матраци. Залишивши їх на зберігання, Т. домовився, що приїде за ними через 2 години. За цей час через прорив водопроводу в залі магазину сталося затоплення, внаслідок чого деякі матраци були пошкоджені (в тому числі відібрані Т.).

Повернувшись за матрацами і оглянувши їх, Т. зажадав передачі йому інших матраців, такої ж характеристики. Представник магазину відмовився задовольнити його вимоги, оскільки вини магазину в пошкодженні матраців немає. Залиття відбулося через пошкодження труби в офісі над магазином, і вина продавця відповідно відсутня.

Вирішіть спір. З якого моменту виникає право власності на майно, придбане за договором купівлі-продажу? Чи правомірна відмова магазину в задоволенні вимоги покупця?

Практична ситуація 4.

У дитячому магазині «Гаврош» громадянка І. купила дитячі сандалі. При примірці взуття вдома виявилось, що сандалі невдало підібрані за розміром. Того ж дня І. звернулася до продавця з проханням обміняти взуття на іншу пару більшого розміру. Продавець Н. відмовилася, оскільки сандалі належної якості і при покупці їх приміряли.

Вирішіть спір. Чи має право на обмін товару покупець, якщо товар належної якості? Чи зміниться вирішення ситуації, якщо товар придбано на ринку у фізичної особи-підприємця або в комісійному магазині?

Практична ситуація 5.

В магазині «Сільпо» у секції продовольчих товарів громадянин К. відібрав у візок літр молока, кефіру, банку маслин, макарони, печиво, сир на суму 628 грн. 15 коп. Прямуючи до каси, К. візком зачепив стелаж. Візок перекинувся, скляний посуд (з-під кефіру і маслин) розбився. Всі інші підібрані продукти виявилися непридатними до споживання. Продавець магазину заявила вимогу про сплату вартості відібраного К. товару в сумі 628 грн. 15 коп.

Проаналізуйте ситуацію. З якого моменту виникає право власності на придбані товари? Чи правомірні вимоги представника магазину?

Практична ситуація 6.

За договором, укладеним між ПАТ «Стройсервис» та фізичною особою-підприємцем Петренко, товариство зобов'язалося передати останньому вантажний автомобіль «Мерседес» в обмін на двокімнатну квартиру, що належить Петренку. Однак замість німецької вантажівки Петренку був запропонований старий автомобіль «Камаз» із причепом. З огляду на те, що ціна автомобіля «Камаз» значно нижче ціни квартири, Петренко погодився

прийняти його за умови, що товариство доплатить йому 150 000 грн. Відповідна домовленість була оформлена доповненням до первісного договору.

Згодом ПАТ «Стройсервис» відмовилося сплатити 150 000 грн. і зажадало від Петренка повернення автомобіля «Камаз», посилаючись на те, що договір поставки, укладений сторонами, не передбачав істотної умови про строк виконання і, відповідно, не може вважатися укладеним. Петренко заперечив, що сторони спочатку уклали договір міні, для якого строк не є істотною умовою, а сама по собі грошова доплата не перетворює договір міні в купівлю-продаж або поставку.

Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір. Які істотні умови договору міні?

Практична ситуація 7.

Організація-орендодавець, не одержавши від орендаря у встановлений строк орендну плату, скористалася своїм правом на утримання товарів, що належать орендареві й зберігаються в орендованому приміщенні. Оскільки заборгованість по орендній платі не була погашена протягом наступних шести місяців, орендодавець вирішив реалізувати продовольчі товари (строк придатності яких минав), для того щоб відшкодувати з вирученої суми орендні платежі.

Побачивши рекламне оголошення про продаж, до орендодавця й орендаря звернулася фірма – постачальник цих продовольчих товарів і зажадала повернути товар, тому що останній не був оплачений покупцем (орендарем) у встановлений договором поставки строк.

Чи підлягає задоволенню вимога постачальника? Які ще вимоги можуть бути пред'явлені постачальником до покупця?

Практична ситуація 8.

Підприємець А. за договором оренди з магазином використовував вільне складське приміщення для зберігання будівельних матеріалів. Оскільки з вини партнерів А. поставка будівельних матеріалів за останні три місяці не проводилася, складське приміщення не використовувалося, А. за цей період сплачував щомісячно лише 50 % обумовленої орендної плати.

Магазин звернувся в суд з вимогою розірвати договір і відшкодувати понесені збитки в тому числі – упущену вигоду.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення ухвалить суд?

Практична ситуація 9.

Між ТОВ «Нива» та приватним підприємством «АВС» 20 червня 2016 року було укладено безстроковий договір оренди складського приміщення загальною площею 62 кв.м. У 2020 році ТОВ «Нива» було реорганізоване. В порядку реорганізації за розподільчим балансом складське приміщення перейшло до ПАТ «Нива», яке звернувся до ПП «АВС» з вимогою про визнання договору оренди недійсним та звільнення приміщення. Останнє

відмовилося виконати вимоги, оскільки добросовісно дотримувалося всіх умов договору.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.

Практична ситуація 10.

Між приватним підприємством «РІО» та студентом 3-го курсу юридичного факультету був укладений договір прокату. Згідно з умовами договору, студенту було передано у користування строком на вісім місяців (з 1 жовтня 2018 року по 1 червня 2019 року) телевізор та холодильник.

1 червня 2019 року зазначені предмети не були повернуті, а 10 вересня 2019 року студент звернувся до ПП з пропозицією продовжити термін дії договору ще на 9 місяців і оплатити користування телевізором та холодильником за літній період, але в розмірі 1/2 орендної плати.

ПП відмовилося від запропонованих умов і поставило вимогу про розірвання договору та відшкодування завданих збитків у повному обсязі, в тому числі упушену вигоду.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.

Практична ситуація 11.

Громадянин Р., власник квартири, одержаної в порядку спадкування після смерті матері, вирішив здати її в оренду. 2-х кімнатна квартира на 3-му поверсі 5-поверхового будинку мала бути використана для проживання Т. строком на 2 роки. Проте Т., обладнав там фотостудію. Численна кількість відвідувачів фотостудії створювала незручності для мешканців будинку, які поставили вимогу перед Р. про розірвання договору.

Проаналізуйте ситуацію. Який порядок здачі в оренду житлових приміщень? Яким чином мешканці житлового будинку можуть захистити свої права?

Практична ситуація 12.

Власник приватизованої двокімнатної квартири Д. у 5-поверховому будинку здав в оренду одну кімнату студенту строком на півроку. Оскільки студент не дотримувався правил співжиття, галасував, не прибирав кімнату, приводив гостей, то Д. вирішив достроково розірвати договір і повернути орендну плату. Студент відмовився виїжджати, скільки прожив у квартирі тільки один місяць, а сплатив за неї до кінця дії договору, і йому подобається мешкати в квартирі Д.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 13.

Громадянин А. передав громадянину В. за договором позички телевізор та автомобіль строком на один рік. Громадянин В. став засновником ТОВ «Карпати» і вніс телевізор до статутного капіталу товариства. Дізнавшись про це, громадянин А. почав вимагати розірвання договору позички і повернення

йому автомобіля і телевізора. Громадянин В. заперечив, сказавши, що до закінчення договору позички ще сім місяців, і він поверне телевізор і автомобіль після закінчення дії договору.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Тема 6. Особливості укладення та з виконання договорів про виконання робіт та надання послуг

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Двоє теслярів домовилися із П. про будівництво для нього дерев'яного гаража в строк до 1 червня. Вартість робіт була визначена в письмовому документі, названому сторонами «трудовим договором». У ньому були наведені всі умови щодо майбутнього гаража (розмір гаража, матеріал фундаменту, залізний дах тощо). Матеріали для будівництва зобов'язувався надати П. до 10 травня.

Теслярі приступили до роботи вчасно, і вже 28 травня майже всі роботи були закінчені. Вони повідомили П. про те, що 30 травня просять його приїхати для приймання робіт. 29 травня залишалось навісити ворота. У ніч із 28 на 29 травня від удару блискавки гараж повністю згорів. П., що приїхав ранком 30 травня для прийняття роботи, виявив збережений фундамент і невстановлені ворота. Вважаючи, що між ними був укладений договір підряду, П. відмовився оплатити виконані роботи й зажадав безоплатного будівництва нового гаража з матеріалів теслярів. Теслярі думали, що оскільки роботи були виконані повністю (крім навішення воріт), то вони мають право на винагороду, а який у них укладений договір, вони не знають. Їх цікавив тільки розмір винагороди, з яким вони були згодні.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 2.

Підприсмець С. уклав з Б. договір на виконання робіт з ремонту квартири. Договором передбачалося, що С. до 20 серпня 2014 р. зобов'язаний облицювати стіни ванної кімнати кахлем, відшліфувати і перелакувати паркет, пофарбувати стелі й заклеїти стіни шпалерами. Всі роботи виконувалися з матеріалів замовника.

С. доручив виконання всіх цих робіт товариству з обмеженою відповідальністю «Будівельник» за договором субпідряду. При здачі роботи 20 серпня з'ясувалося, що паркет постелений неякісно, є здуття, щілини, а кахельна плитка частково замінена на невідповідну за кольором. Б. зажадав усунути недоліки в тижневий строк, а крім того, виплатити неустойку за неякісне виконання роботи. С. заперечував проти сплати неустойки, оскільки в укладеному між ними договорі вона не передбачена. Із приводу виправлення недоліків С. рекомендував звернутися безпосередньо до товариства ТОВ «Будівельник».

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 3.

ПАТ «Східна» уклало з кооперативом «Монтажний» договір на установку, налагодження й обслуговування персональних комп'ютерів для потреб товариства. Договором передбачалося, що установка комп'ютерів повинна бути завершена не пізніше 1 вересня 2014 р. Однак 20 серпня кооператив заявив, що він не зможе виконати роботи з установки комп'ютерів, оскільки через зміну цін кооператив не зміг вчасно придбати комп'ютери для товариства, а наявні в нього на складі призначені для іншого об'єкта. Товариство доручило придбати й установити комп'ютери ТОВ «Алекс» та віднесло всі витрати з придбання й установки комп'ютерів на рахунок кооперативу «Монтажний».

Коли роботи були виконані, товариство звернулося до кооперативу з вимогою зробити налагодження, тестування й здійснювати технічне обслуговування. Представник кооперативу відповів, що товариство само розірвало договір з кооперативом, віднісши на його рахунок витрати по установці й придбанню комп'ютерів, тому налагодження й тестування кооператив робити не буде. Технічне ж обслуговування в такому випадку не охоплюється укладеним із товариством договором підряду, оскільки без установки, налагодження й тестування комп'ютерів не становить інтересу для кооперативу. Товариство звернулося до суду з вимогою про зобов'язання кооперативу виконати договір.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 4.

Іноземна юридична особа уклала з ТОВ «Консульт» договір, за яким товариство зобов'язане було щокварталу надавати фірмі інформацію з маркетингу спортивних товарів на ринку України. Інформація повинна була надаватися на електронному носії - електронною поштою. При надходженні коштів на рахунок товариства в податковій інспекції виникло запитання про правову природу укладеного договору. Податкова інспекція думала, що в цьому випадку ТОВ одержує винагороду за послуги, а товариство стверджувало, що в нього з фірмою укладений договір підряду. ТОВ звернулося за консультацією до юриста.

Яке роз'яснення повинно бути дане? Чим відрізняється договір про надання послуг від договору підряду?

Практична ситуація 5.

Громадянка М. замовила в ательє пошиття костюму з дорогої тканини, придбаної нею за кордоном. Фасон костюму був розроблений художником ательє з урахуванням особливостей тканини й фігури замовниці, виконаний ескіз фасону було погоджено з М. й прикладено до договору. Ательє виконало всі роботи в строк.

Коли замовниця з'явилася за одержанням готового виробу й приміряла його, вона заявила, що, на її думку, обраний фасон костюма їй не підходить, оскільки він її старить і повнить. Закрійниця пояснила замовниці, що внести зміни у вже готовий виріб без шкоди для його якості неможливо. Замовниця відмовилася взяти готовий костюм і зажадала від ательє виготовити інший костюм за новим фасоном. Ательє відмовилося виконати вимогу замовниці й, у свою чергу, зажадало оплатити виконану роботу. Замовниця звернулася в суд.

У ході судового засідання адвокат М. стверджував, що ательє зобов'язано було попередити замовницю про особливості розробленого художником фасону. Крім того, підрядник зобов'язаний попередити замовника про обставини, які можуть вплинути на якість виробу.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 6.

Громадянин Б. звернувся у майстерню з ремонту побутової техніки з приводу несправності холодильника. Після огляду холодильника у квартирі гр. Б. майстер запропонував забрати його у майстерню, де він і буде відремонтований протягом 2 тижнів. В якості завдатку гр. Б. заплатив 250 грн.

Прийшовши у майстерню через 2 тижні, гр. Б. виявив, що до ремонту ще не приступали. Гр. Б. зажадав повернення 250 грн. і захотів забрати холодильник, оскільки запропонований сервіс йому не сподобався. Директор майстерні відмовився задовольнити вимоги гр. Б.

Проаналізуйте ситуацію. Яке вирішення ситуації можливе? Чи дотримана форма договору? Які права гр. Б. як споживача?

Практична ситуація 7.

До господарського суду із позовною заявою про розірвання договору та повернення коштів звернулося ПАТ «Грон», яке у 2012 р. уклало договір з аудиторською фірмою «Незалежний аудитор» про надання бухгалтерських послуг строком на п'ять років. Під час податкової перевірки у 2014 р. інспектором були виявлені численні порушення правил ведення бухгалтерського обліку, в тому числі відсутність ряду первинних документів, що потягло за собою накладення штрафів. Юрисконсульт ПАТ «Грон» у судовому засіданні заявив, що як би аудиторська фірма «Незалежний аудитор» сумлінно виконувала умови договору про надання бухгалтерських послуг, то не були б накладені штрафи. У зв'язку з цим вони наполягають на розірванні договору, стягнення суми штрафів, а також всіх сплачених по договору аудиторській фірмі «Незалежний аудитор» коштів. Відповідач заперечив проти позову і заявив, що втрата бухгалтерських документів і накладені штрафи є наслідком недбалого виконання посадових обов'язків працівниками ПАТ «Грон».

Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Практична ситуація 8.

Між ТОВ «Прогрес» і Управлінням залізниці Закарпатської області було укладено договір на перевезення 40 т пшениці. Подані 4 вагони були повністю завантажені. На станції призначення при прийнятті вантажу було виявлено повну непридатність пшениці для переробки. В акті експертизи, проведеної на вимогу одержувача, зазначено, що пшениця заражена шкідником і з неї не вийде муки першого сорту. Тому продукція не може бути використана і підлягає знищенню.

ТОВ «Прогрес» звернулося до залізниці з вимогою про відшкодування збитків, оскільки вважали, що зараження могло статися під час перевезення.

Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Практична ситуація 9.

Студенти Б., К., М. їхали на гірськолижну базу автобусом Ужгород - Рахів. При посадці в автобус з дозволу водія вони помістили у багажне відділення автобуса 3 пари гірських лиж і 3 спортивні сумки.

Прибувши у Рахів, студенти не виявили 2 сумок і заявили претензію водію про пропажу гірськолижного спорядження. З їхніх слів спорядження знаходилося у цих 2-х сумках, в 3-й сумці були продукти харчування. Водій відмовився зафіксувати факт пропажі, оскільки вміст сумок був йому невідомий.

Студенти звернулися з позовом до АТП про відшкодування вартості спорядження на загальну суму 12500 грн. та 5000 грн. моральної шкоди.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 10.

Громадянин М. згідно з проїзним квитком зайняв місце в купе вагону поїзда Ужгород-Київ. Роздягнувшись в купе і залишивши свої речі, М. пішов у ресторан повечеряти. Повернувшись у купе, він не виявив своїх речей. М. пред'явив претензії провіднику та начальнику поїзда. Останні відмовилися зафіксувати факт пропажі і відхилили будь-які вимоги про відшкодування.

Повернувшись до Ужгорода, М. пред'явив позов до управління залізниці про відшкодування вартості багажу на суму 980 грн. і моральної шкоди на 2000 грн. В позовній заяві вказано, що пропажа стала можливою через невиконання провідником своїх обов'язків.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 11.

За договором складського зберігання на елеваторі ПАТ «Борошно» зберігало зерно. Строк зберігання був визначений «до початку посівної». Коли ПАТ «Борошно» звернулося з вимогою про видачу зерна, то виявилось, що на елеваторі немає відповідної кількості зазначеного у договорі сорту пшениці та жита. Представникам ПАТ «Борошно» запропонували приїхати пізніше, оскільки очікувалося поновлення запасів зерна з резерву.

Проаналізуйте ситуацію. Які особливості зберігання речей, визначених родовими ознаками? Чи виникне право на відшкодування неодержаних доходів, якщо посівну не буде проведено вчасно?

Практична ситуація 12.

Громадянин Л. прийшов у ресторан. Побачивши вішак, повісив на нього куртку і шапку. Повечерявши, громадянин Л. виявив, що його куртка і шапка зникли. Громадянин Л. заявив вимогу до адміністрації ресторану про відшкодування йому вартості куртки і шапки.

Адміністрація ресторану заявила, що не несе відповідальності за зберігання одягу.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 13.

Громадянин Вікторів придбав собаку породи ротвейлер у знайомого Іванова. Зареєструвавши собаку у відповідній інстанції, він уклав із страховою компанією «Лідер» договір обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути завдана третім особам.

Одного разу, ввечері, прийшовши з роботи, Вікторів вивів собаку на вулицю. Раптом, собака зірвався з ципка, побіг до дитячого майданчика і накинуся на 4-річну Олену Макаренко. Внаслідок отриманих укусів дитина дорогою до лікарні померла. Її батьки звернулися до Вікторова з вимогою відшкодувати їм збитки, завдані у зв'язку із смертю дитини. Вікторів їм у цьому відмовив, пояснивши, що відшкодувати збитки у цьому випадку повинна страхова компанія «Лідер». Тоді батьки Олени звернулися до страхової компанії.

Вирішіть справу. Хто буде здійснювати відшкодування збитків батькам Олени Макаренко: страхова компанія чи Вікторів? Якщо страхова компанія, то в якому розмірі і протягом якого строку батькам буде виплачено страхове відшкодування?

Тема 10. Актуальні проблеми цивільної юрисдикції

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Борисенко звернувся до Васильківського районного суду Київської обл. з позовом до Петренка про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою та відшкодування моральної шкоди посилаючись на те, що відповідач самовільно захопив частину його земельної ділянки площею 0,04 га, обгородив її і відмовляється звільнити. Цими неправомірними діями завдає йому моральної шкоди.

У ході судового розгляду Борисенко підтримав свої позовні вимоги, зазначивши, що звертався за вирішенням спору щодо меж земельної ділянки до Петрівської сільської ради Васильківського р-ну, однак Петренко із рішенням сільської ради був незгодний і не виконав його.

Ухвалою Васильківського районного суду провадження у справі закрито на підставі п. 1 ст. 205 ЦПК України. Закриваючи провадження у справі, суд виходив із того, що даний спір не підлягає розгляду в судах, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 158 Земельного кодексу України земельні спори в межах населених пунктів щодо меж земельних ділянок, які перебувають у власності і користуванні громадян, вирішуються органами місцевого самоврядування.

Дайте оцінку діям суду. Які органи уповноважені законом вирішувати земельні спори? Чи поширюється юрисдикція суду на всі земельні спори?

Практична ситуація 2.

Смирнов звернувся до Шепетівського міського суду Хмельницької обл. з позовною заявою до Шепетівського ВП ГУНП в Хмельницькій обл. про стягнення матеріальної та моральної шкоди. В обґрунтування своїх вимог позивач зазначив, що він займається підприємницькою діяльністю в галузі пасажирських перевезень на автобусі, який знаходиться у його власності. Приблизно о 13 год 45 хв 1 січня 2018 р. у м. Шепетівка трапилася дорожньо-транспортна пригода за участю водія, який здійснював перевезення пасажирів, і водія Шепетівського ВП ГУНП в Хмельницькій обл на службовому автомобілі останнього. В діях водія ВП ГУНП вбачаються порушення Правил дорожнього руху. Внаслідок ДТП автобусу, який йому належав, спричинені пошкодження, йому особисто моральна шкода.

Ухвалою Шепетівського міського суду Смирному відмовлено у відкритті провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України. Відмовляючи у відкритті провадження у справі, суд виходив з того, що позивач є приватним підприємцем, його позовними вимогами є відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої йому під час та у зв'язку із здійсненням ним підприємницької діяльності, відповідачем є юридична особа; У мотивувальній частині ухвали також було зазначено що відповідно до ч. 2 ст. 4 ГПК України суб'єкти підприємницької діяльності мають право звертатися до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, і оскільки господарські відносини регулюються Господарським кодексом України, то ця справа не може розглядатися в порядку цивільного судочинства.

Чи правильні дії суду? За якими критеріями здійснюється розмежування цивільної юрисдикції?

Практична ситуація 3.

28.11.2017 р. Ливак Г.П. звернулася до Чутівського районного суду Полтавської обл. з позовом до Бортнянського СВ., 1990 р.н., про визнання права власності на майно. Свої вимоги позивачка мотивувала тим, що з жовтня 2010 р. вона проживала однією сім'єю з Бортнянським В.Ю. у Чутівському районі. Вони мали єдиний бюджет, вели спільне господарство та за період спільного проживання придбали майно: автомобіль ВА32113, будівельні матеріали, предмети домашньої обстановки та побуту. Бортнянський В.Ю.

04.03.2015р. помер. Його єдиним спадкоємцем є Бортнянський С.В., який проживає на території Київського р-ну м. Полтави. Ухвалою судді Чутівського районного суду Полтавської обл. від 30.11.2015 р. провадження у справі було відкрито. Бортнянський С.В. подав апеляційну скаргу, в якій просив ухвалу про відкриття провадження у справі скасувати як таку, що постановлена з недотриманням правил підсудності.

Чи підлягає апеляційна скарга задоволенню? Якому суду підсудна дана цивільна справа?

Практична ситуація 4.

Прокурор звернувся до Печерського районного суду м. Києва з позовною заявою в інтересах малолітньої Ількової Г.К. до Ількової О.К. про позбавлення батьківських прав та стягнення аліментів. Суддя Печерського районного суду м. Києва ухвалою від 15.05.2016 р. повернув позовну заяву прокурору у зв'язку з тим, що остання не підсудна даному суду.

В апеляційній скарзі прокурор просив ухвалу Печерського районного суду від 15.05.2016 р. скасувати як таку, що постановлена з недодержанням правил підсудності. Свої вимоги прокурор мотивував тим, що малолітня Ількова Г.К., в інтересах якої він звертався з позовом до суду, проживає в дитячому будинку, що розташований на території Печерського р-ну м. Києва.

Чи підлягає апеляційна скарга прокурора задоволенню? Який вид підсудності має застосовуватися до даної цивільної справи?

Практична ситуація 5.

Слідчим Шевченківського ВП ГУНП в м. Києві було накладено арешт на майно обвинуваченого Волкова. Дізнавшись про це, Степанчук звернувся до суду з позовом про звільнення майна від арешту, оскільки в опис входить його телевізор, який він дав Волкову в тимчасове користування.

Визначити підсудність цієї категорії справ.

Практична ситуація 6.

Розанова звернулася до суду за своїм місцем проживання з позовом до київської філії ПрАТ “Діброва” про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом. Суд відмовив у прийнятті заяви, мотивуючи своє рішення тим, що позови до юридичних осіб пред’являються до суду за їх місцезнаходженням. А відповідно до ст. 93 ЦК України місцезнаходженням ПрАТ “Діброва” є місце її державної реєстрації у м. Луганськ.

Чи правильні дії судді? До якого суду може звернутися Розанова? Визначте підсудність цієї категорії справ.

Практична ситуація 7.

Дубова звернулася до суду з вимогами про встановлення батьківства і стягнення аліментів з Дмитрова. Суддя надіслав позовну заяву до суду за

місцем проживання відповідача, посилаючись на те, що позов було подано з порушенням правил про підсудність.

Чи правильні дії судді? Який вид підсудності встановлено для цієї категорії справ?

Тема 11. Інстанційний перегляд судових рішень

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Подружжя Кравчиків пред'явило позов до Тарасюка про визнання дійсним договору довічного утримання та про визнання права власності на жилий будинок. Позивачі зазначали, що на прохання Кальченко, сестри відповідача, яка мала потребу в сторонньому догляді, була укладена угода про довічне утримання.

За цією угодою подружжя Кравчиків зобов'язалося утримувати Кальченко, а остання передала їм у власність жилий будинок. Договір не був нотаріально посвідчений, але його умови були повністю виконані (що підтвердили свідки у судовому засіданні).

У зв'язку з тим, що відповідач звернувся до нотаріуса із заявою про право власності в порядку спадкування на майно померлої Кальченко, позивачі просили визнати дійсним договір довічного утримання і на його підставі визнати за ними право власності на будинок. Позов було задоволене.

Тарасюк звернувся до апеляційного суду зі скаргою.

Якою має бути відповідь суду апеляційної інстанції? Відповідь обґрунтуйте.

Практична ситуація 2.

Деснянський районний суд м. Києва розглянув позов Трохима до Ольгович про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири. Рішенням суду від 21.01.2018 р. позов було задоволене.

В який суд, в якому порядку і в які строки може бути оскаржене дане рішення?

Практична ситуація 3.

Марченко Клавдія пред'явила позов до своїх доньок Світлани й Галини про визнання недійсним договору дарування жилого будинку. Позивачка зазначала, що на вимогу відповідачів, які обіцяли не порушувати її права володіння і користування будинком, допомагати по веденню домашнього господарства, вона оформила договір дарування їм будинку. Відповідачі не виконували своїх зобов'язань (відповідачі цей факт заперечували). Посилаючись на те, що угоду було укладено внаслідок помилки, позивачка просила задовольнити її позов. Суд відмовив у позові.

Марченко Клавдія подала апеляційну скаргу.

Якими мають бути дії апеляційного суду? Відповідь обґрунтуйте.

Практична ситуація 4.

Рішенням місцевого суду відмовлено в позові Шляпченко Г.Д. до підприємства “Перемога” про поновлення на роботі.

В апеляційній скарзі Шляпченко Г.Д. просив рішення місцевого суду скасувати і ухвалити нове – поновити його на посаді водія. Додатково він зазначав, що по найму працював у відповідача водієм. Був звільнений за прогул без поважних причин. В день, коли він був відсутній на роботі – хворів. Просив місцевий суд витребувати із лікарні лист непрацездатності, проте в задоволенні клопотання було відмовлено. Лист непрацездатності йому не видали.

Чи має право апеляційний суд витребувати лист непрацездатності? Чи має апеляційний суд право скасувати рішення місцевого суду і ухвалити нове?

Практична ситуація 5.

Апеляційний суд розглянув цивільну справу за апеляційною скаргою Гречко С.С. на рішення місцевого суду у справі за позовом Гречко С.С. до Петренко Б.А. про відшкодування шкоди, спричиненої внаслідок ДТП.

При апеляційному розгляді справи було встановлено, що суд першої інстанції розглянув справу за відсутності Гречко С.С. Даних про повідомлення позивача належним чином про час і місце розгляду справи не було.

Як в даному випадку повинен діяти суд апеляційної інстанції?

Практична ситуація 6.

Місцевий суд задовольнив позов Калініної А.І. до Калініна П.П. про розірвання шлюбу. В рішенні суду вказано, що причиною розпаду сім’ї є постійне зловживання відповідачем спиртними напоями, бійки та скандали, неповажне ставлення до дружини.

Калінін П.П. подав апеляційну скаргу на це рішення, пояснюючи, що проти рішення суду про розірвання шлюбу він не заперечує, але вважає неправильними мотиви, якими керувався суд, задовольняючи позов. Крім того, у справі немає ніяких доказів, що підтверджували б зловживання відповідачем спиртними напоями та негативну поведінку в сім’ї.

Суддя ухвалою відмовив у прийнятті скарги. В ухвалі зазначалося, що Калінін П.П. проти рішення суду заперечень не має і по суті згоден з рішенням.

Чи правильно вчинив суддя?

Практична ситуація 7.

Назаренко Лариса звернулася із позовом до Назаренка Володимира про поділ жилого будинку, посилаючись на те, що він є їх спільною сумісною власністю, але у неї склались неприязні стосунки з відповідачем, і він чинить їй перешкоди у користуванні будинком. Позов було задоволене. Рішення не переглядалося в апеляційному порядку.

Назаренко Володимир оскаржив рішення у касаційному порядку.

Які дії має вчинити суддя при підготовці касаційного розгляду справи?

Практична ситуація 8.

Пащенко пред'явила позов до Смирнової про поділ будинку та встановлення порядку користування земельною ділянкою. У позові було відмовлено. Апеляційний суд своєю ухвалою залишив рішення без змін.

Пащенко подала скаргу до касаційного суду.

В яких випадках рішення буде скасоване і направлене на новий розгляд? Коли суд касаційної інстанції постановляє нове рішення без направлення справи на новий розгляд? Обґрунтуйте відповідь на прикладі запропонованої справи.

Практична ситуація 9.

Релігійна громада УАПЦ звернулася до суду із касаційною скаргою на рішення державних органів щодо встановлення почергового користування культовою будівлею між ними та УГКЦ. Заявники посилалися на те, що рішення місцевого та апеляційного суду їх не влаштовувало, оскільки релігійна громада УАПЦ є правонаступницею громади, яка раніше користувалася церквою, і суд порушив вимоги закону, згідно з яким у почергове користування може бути передано лише храм, не зайнятий будь-якою релігійною громадою.

Яке рішення можливо винести касаційним судом, якщо культова будівля належить державному органу і не передавалась у власність будь-якій юридичній особі?

Практична ситуація 10.

У січні 2018 року Зворикін звернувся до суду з заявою про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами рішення районного суду від 10.05.2017 р. про поділ жилого будинку. Суд зобов'язав Зворикіна обладнати окремий вхід. Однак після постановлення рішення районний архітектор дав висновок про неможливість обладнати окремий вхід. Виходячи з цього Зворикін просив переглянути рішення суду у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Чи можна вважати названі обставини нововиявленими? Які обставини визначаються Цивільним процесуальним кодексом як нововиявлені?

Практична ситуація 11.

Ракова П.Р. звернулася до місцевого суду з заявою про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами рішення суду про стягнення з неї 21 тис. грн. за відшкодування збитку, заподіяного внаслідок нестачі товарно-матеріальних цінностей в крамниці, де вона працювала завідувачем.

В обґрунтуванні заяви вона вказала, що розбираючись в документації бухгалтерії вже після набуття рішенням чинності, вона знайшла документ, який не був відомий ревізоріві.

Зміст документа свідчить про те, що нестачі в крамниці дійсно не було.

Як повинен поступити суд?

Практична ситуація 12.

Резолютивну частину апеляційної ухвали по справі за позовом КСП «Зоря» на комірника Іванова В.П. про стягнення збитків у розмірі 205 грн., було сформульовано таким чином: «Рішення місцевого суду скасувати. Справу направити на новий розгляд до того ж суду. Підписи».

Проаналізуйте законність цієї ухвали, мотивуючи свою відповідь посиланням на відповідні процесуальні норми.

Практична ситуація 13.

Брюлова Л.М. звернулася з заявою до місцевого суду про перегляд рішення по справі про розподіл спадщини, яка залишилась після смерті її матері.

Рішення не було оскаржено і набрало законної сили через шість місяців .

Неділю тому, зі слів Сажинної П.А.(подруги покійної матері), їй стало відомо, що мати таємно від родичів, зберігала золоті прикраси у свого знайомого а Власова В.В., а тому нікому з осіб, які брали участь у справі, про це відомо не було, і речі не ввійшли до спадкового майна.

Які процесуальні дії повинен був зробити суддя після отримання заяви?

Практична ситуація 14.

Під час розгляду справи за нововиявленими обставинами, заявник в судові засідання не з'явився і про причини неявки суд не повідомив, хоча його своєчасно було повідомлено про час і місце розгляду справи.

Суд відклав слухання справи і направив заявникові повідомлення про день і час нового слухання справи.

Як повинен поступити суддя?

5. Завдання для самостійної роботи

5.1. Підготовка рефератів

Загальні методичні рекомендації:

Реферат (доповідь) оформлюється у вигляді письмової роботи обсягом 5-7 сторінок. Представляється на папері та електронному носії.

Приблизна тематика рефератів, доповідей (відповідно до структури навчальної дисципліни):

1. Особливості правового становища фізичних осіб-підприємців.
2. Випадки захисту порушеного права після закінчення строків позовної давності.
3. Цивільно-правові способи захисту права власності.
4. Захист права інтелектуальної власності судом.
5. Заповіт подружжя: проблеми правового регулювання.

6. Проблемні питання реалізації спадкових прав.
7. Особливості дарування окремих видів майна.
8. Особливості договору прокату.
9. Ризик у підрядних відносинах.
10. Особливості особистого страхування від нещасних випадків на транспорті.
11. Особливості зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
12. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.
13. Наукові підходи до поняття та структури цивільних процесуальних правовідносин.
14. Процесуальний статус третіх осіб у цивільному процесі.
15. Актуальні проблеми розгляду справ щодо визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу.
16. Проблеми розмежування цивільної та адміністративної юрисдикції.
17. Постанови суду касаційної інстанції.

5.2. Орієнтовні тестові завдання для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу

Загальні методичні поради:

Тестові завдання виконуються шляхом надання лише однієї правильної відповіді на запропоноване питання. Декілька правильних відповідей на питання не допускається.

Цивільне право

1. Цивільне право як галузь права – це:

- a) система знань;
- b) частина науки про право;
- c) сукупність категорій та суджень;
- d) система правових норм.

2. Цивільне право як наука – це:

- a) сукупність правових норм;
- b) система знань, ідей, теорій, концепцій та доктрин про закономірності становлення і розвитку цивільно-правових явищ;
- c) сукупність суспільних відносин;

3. Що є предметом цивільного права?

- a) особисті немайнові відносини;
- b) майнові відносини;

- c) товарно-грошові відносини;
- d) майнові та особисті немайнові відносини.

4. Хто є учасниками цивільних відносин?

- a) фізичні та юридичні особи;
- b) фізичні, юридичні особи та держава;
- c) фізичні, юридичні особи, держава та територіальні громади;
- d) фізичні, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

5. Методом правового регулювання в цивільному праві є:

- a) метод цивільно-правового регулювання;
- b) метод примусу;
- c) імперативний метод;
- d) метод заборони.

6. Що означає «автономія волі сторін» як ознака методу цивільно-правового регулювання?

- a) право сторін визначати характер власних взаємовідносин у межах, встановлених законом;
- b) можливість самостійно і вільно проявляти та формувати свою волю;
- c) можливість мати рівні суб'єктивні права та юридичні обов'язки;
- d) властивість суб'єкта відносин нести цивільно-правову відповідальність.

7. Функціями цивільного права є:

- a) функція соціального контролю;
- b) прикладна;
- c) регулятивна, охоронна, компенсаційна та превентивна;
- d) охоронна, превентивна та узгодженості інтересів.

8. Що означає «свобода договору»?

- a) правову охорону прав та інтересів сторін при укладенні договору;
- b) визнання за суб'єктом цивільного права можливості укласти договори (чи утриматися від їх укладення) та визначати їх зміст на власний розсуд відповідно до досягнутої з контрагентом домовленості;
- c) визнання за суб'єктом цивільного права можливості вільно обирати тип і характер своєї поведінки;
- d) закріплення в законодавчому порядку загального правила про право здійснювати підприємницьку діяльність, а також встановлення юридичних гарантій реалізації цього права.

9. Що становить основу цивільного законодавства України?

- a) Цивільний кодекс України;

- b) акти Президента України;
- c) Конституція України;
- d) постанови Кабінету Міністрів України.

10. Чи мають право сторони відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд?

- a) ні, не мають права;
- b) так, мають право;
- c) так, за винятком укладення односторонніх договорів;
- d) так, окрім випадків, якщо в цих актах прямо вказано про це, або якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами.

11. Чи має акт цивільного законодавства зворотну дію у часі?

- a) ні;
- b) ні, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи;
- c) так;
- d) так, окрім випадків встановлених законом.

12. Звичаєм є:

- a) правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин;
- b) правило поведінки, встановлене актами цивільного законодавства;
- c) поведінка сторін при укладенні договору;
- d) правило поведінки, яке зафіксоване у відповідному документі.

13. Що з перерахованого не є складовою цивільного законодавства відповідно до сфери правового регулювання?

- a) закони;
- b) страхове законодавство;
- c) торгівельне законодавство;
- d) транспортне законодавство.

14. Скільки частин складають систему цивільного права України?

- a) три;
- b) дві;
- c) п'ять;
- d) шість.

15. Який із перерахованих інститутів не входить до загальної частини цивільного права?

- a) представництво;

- b) строки та терміни;
- c) об'єкти цивільних відносин;
- d) договірні зобов'язання.

16. Не є об'єктом цивільних прав:

- a) гроші;
- b) цінні папери;
- c) правочин;
- d) інформація.

17. Об'єктами, що не можуть бути предметом цивільно-правових угод або іншим чином переходити від однієї особи до іншої, є:

- a) об'єкти, що перебувають у вільному обігу;
- b) об'єкти, що обмежені в цивільному обігу;
- c) цінні папери;
- d) об'єкти, що вилучені з цивільного обігу.

18. Чи можуть бути предметом цивільного обороту тварини, занесені до Червоної книги України?

- a) ні;
- b) лише у випадках та порядку, встановлених законом;
- c) так;
- d) так, якщо не будуть при цьому порушуватись правила поводження з тваринами.

19. Індосамент – це:

- a) вид цінного паперу;
- b) особа, яка передає право за цінним папером;
- c) передавальний надпис, вчинений на цінному папері;
- d) володілець цінного паперу.

20. На які речі поширюється правовий режим нерухомих речей?

- a) на тварин;
- b) на цінні папери;
- c) на неподільні речі;
- d) на повітряні та морські судна.

21. Майно – це:

- a) окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки;
- b) сукупність речей;
- c) сукупність речей, що утворюють єдине ціле;
- d) сукупність нерухомих речей.

22. Складові частини речі – це:

- a) сукупність речей, які утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням;
- b) все те, що не може бути відокремлене від речі без її пошкодження або істотного знецінення;
- c) все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю;
- d) все те, що може бути виділене з речі без втрати її цільового призначення.

23. Кому належать продукція, плоди та доходи від речі?

- a) власникові речі;
- b) власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом;
- c) володільцю речі;
- d) користувачу речі.

24. Чи може бути предметом застави підприємство як єдиний майновий комплекс?

- a) так, якщо інше не встановлено законом або договором;
- b) так;
- c) ні;
- d) лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

25. До якого виду цінних паперів відносяться акції?

- a) пайових;
- b) боргових;
- c) похідних;
- d) товаророзпорядчих.

26. Залежно від підстав виникнення відповідальність поділяється на:

- a) повну та обмежену;
- b) договірну та недоговірну;
- c) субсидіарну та солідарну;
- d) відшкодування збитків та сплату неустойки.

27. Відповідальність за порушення існуючого між визначеними сторонами зобов'язання, що становить додатковий до основного, вже існуючого, юридичний обов'язок, називається:

- a) недоговірною;
- b) деліктною;
- c) субсидіарною;
- d) договірною.

28. Відповідальність за порушення цивільних прав та обов'язків, що виникають не з договору, а з інших підстав (юридичних фактів), називається:

- a) солідарною;
- b) збільшеною;
- c) недоговірною;
- d) договірною.

29. Форма та розмір недоговірної відповідальності встановлюються:

- a) договором;
- b) договором або законом;
- c) виключно законом;
- d) всі відповіді невірні.

30. Залежно від розміру цивільно-правова відповідальність може бути:

- a) договірною або деліктною;
- b) солідарною або частковою;
- c) субсидіарною;
- d) повною, обмеженою та кратною.

31. Солідарна відповідальність виникає:

- a) лише у випадках, встановлених договором або законом;
- b) завжди, якщо у зобов'язанні беруть участь кілька боржників або кілька кредиторів;
- c) лише у випадках, встановлених договором;
- d) лише у випадках, встановлених законом.

32. В якому випадку настає субсидіарна відповідальність?

- a) у разі відповідальності учасників повного товариства між собою за зобов'язаннями цього товариства;
- b) у разі відповідальності батьків (усиновителів) або піклувальника за шкоду, завдану неповнолітнім;
- c) у разі відповідальності осіб, які спільними діями завдали шкоду;
- d) у разі неподільності предмета зобов'язання.

33. В якому випадку настає солідарна відповідальність?

- a) у разі відповідальності учасників товариства з додатковою відповідальністю за зобов'язаннями товариства;
- b) у разі відповідальності батьків (усиновителів) або опікуна за шкоду, завдану малолітнім;
- c) у разі відповідальності опікуна за шкоду, завдану недієздатною особою;
- d) у разі відповідальності осіб, які спільними діями завдали шкоду.

34. Сплата неустойки – це:

- a) форма відповідальності;
- b) вид відповідальності;
- c) ознака відповідальності;
- d) підстава відповідальності.

35. Відшкодування збитків – це:

- a) вид відповідальності;
- b) умова відповідальності;
- c) форма відповідальності;
- d) підстава відповідальності.

36. Недоговірна шкода виникає:

- a) як наслідок порушення договірною зобов'язання;
- b) як наслідок порушення абсолютного права потерпілого;
- c) внаслідок втрати заробітку;
- d) внаслідок знищення речі.

37. Втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які вона зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права, називаються:

- a) упущена вигода;
- b) моральна шкода;
- c) неодержані доходи.
- d) реальні збитки.

38. Яка обставина не звільняє від відповідальності за порушення зобов'язання?

- a) непереборна сила;
- b) груба необережність кредитора;
- c) казус;
- d) форс-мажор.

39. Які правові наслідки передбачено законом за порушення зобов'язання з вини кредитора?

- a) суд звільняє від відповідальності боржника;
- b) боржник за грошовим зобов'язанням не сплачує проценти;
- c) суд відповідно зменшує розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника;
- d) законом не передбачено.

40. Надзвичайна та невідворотна за даних умов подія – це:

- a) казус;

- b) випадок;
- c) форс-мажор;
- d) непереборна сила.

41. Договір, за яким одна сторона, яка здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність другої сторони для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, є договором:

- a) підряду;
- b) поставки;
- c) роздрібної купівлі-продажу;
- d) контрактації.

42. За метою придбання товару договір поставки відрізняється від договору:

- a) купівлі-продажу;
- b) контрактації;
- c) ренти;
- d) найму (оренди).

43. Договір поставки є договором:

- a) одностороннім, консенсуальним, відплатним;
- b) двостороннім, реальним, безвідплатним;
- c) одностороннім, реальним, відплатним;
- d) двостороннім, консенсуальним, відплатним.

44. Продавцем (постачальником) у договорі поставки може бути:

- a) будь-яка фізична особа;
- b) некомерційна організація;
- c) юридична особа;
- d) особа, яка здійснює підприємницьку діяльність.

45. Якщо в договорі поставки не визначений строк його дії, він вважається укладеним на:

- a) п'ять років;
- b) три роки;
- c) два роки;
- d) один рік.

46. Приймання продукції за якістю й комплектністю при одноміській поставці проводиться після надходження продукції на склад не пізніше:

- a) 5 днів;
- b) 10 днів;

- c) 15 днів;
- d) 20 днів.

47. Договір, укладений державним замовником від імені держави з виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні і правові зобов'язання сторін і регулюються взаємовідносини замовника і виконавця є:

- a) договором поставки;
- b) державним контрактом;
- c) комерційним договором;
- d) державним замовленням.

48. Договір позички може бути договором:

- a) консенсуальним або публічним;
- b) консенсуальним або реальним;
- c) реальним або умовним;
- d) реальним або публічним.

49. Сторонами договору позички є:

- a) наймодавець і наймач;
- b) позичкодавець і наймач;
- c) орендодавець і орендар;
- d) позичкодавець і користувач.

50. У простій письмовій формі укладається договір позички:

- a) речей побутового призначення;
- b) між фізичною та юридичною особою, між юридичними особами;
- c) транспортного засобу;
- d) будівлі або іншої капітальної споруди строком понад один рік.

51. Договір позички транспортного засобу, в якому хоча б однією стороною є фізична особа укладається у формі:

- a) усній;
- b) простій письмовій;
- c) письмовій нотаріально посвідченій;
- d) письмовій та підлягає державній реєстрації.

52. Юридична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність, не може передавати речі у безоплатне користування:

- a) юридичній особі та членам її органу або контролю;
- b) фізичній особі – приватному підприємцю;
- c) керівнику органу місцевого самоврядування;
- d) особі, яка є її засновником, учасником, керівником, членом її органу управління або контролю.

53. Якщо позичкодавець не виконує обов'язку передати річ у користування, друга сторона має право вимагати:

- a) прискорити передачу речі згідно договору;
- b) розірвання договору та відшкодування завданих збитків;
- c) сплати штрафу за неналежне виконання договору;
- d) сплати штрафу та відшкодування реальних збитків.

54. Чи припиняється договір позички у випадку смерті фізичної особи, якій річ було передано в користування?

- a) не припиняється, оскільки права користувача переходять до його спадкоємців;
- b) припиняється, якщо інше не встановлено договором;
- c) не припиняється, в силу закону;
- d) припиняється в силу закону.

55. Кожна із сторін договору позички, укладеного на невизначений строк, може відмовитися від договору в будь-який час, письмово попередивши про це другу сторону за:

- a) один місяць;
- b) два місяці;
- c) три місяці;
- d) шість місяців.

56. Якщо річ за договором позички потребує особливого догляду або зберігання, користувач зобов'язаний повідомити позичкодавця про відмову від договору не пізніше як за:

- a) три дні до повернення речі;
- b) сім днів до повернення речі;
- c) десять днів до повернення речі;
- d) п'ятнадцять днів до повернення речі.

57. Якщо річ самочинно передана у користування іншій особі позичкодавець має право вимагати:

- a) розірвання договору і відшкодування збитків;
- b) сплати штрафу;
- c) розірвання договору і повернення речі;
- d) розірвання договору і сплати штрафу.

58. Якщо при укладенні договору позички позичкодавець не повідомив користувача про всі права третіх осіб на річ, що передається у позичку, користувач має право вимагати:

- a) сплати штрафу та відшкодування збитків;
- b) відшкодування моральної шкоди;

- c) сплати штрафу;
- d) розірвання договору та відшкодування збитків.

59. Договір, за яким сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить закону, є договором:

- a) установчим;
- b) засновницьким;
- c) простого товариства;
- d) про спільну діяльність.

60. Договір про спільну діяльність може бути:

- a)) консенсуальним, безвідплатним, двостороннім або багатостороннім;
- b) реальним, безвідплатним, взаємним;
- c) реальним, відплатним, одностороннім;
- d) консенсуальним, безвідплатним, взаємним.

61. Учасниками договору про спільну діяльність можуть бути:

- a) фізичні та юридичні особи;
- b) іноземні інвестори;
- c) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності;
- d) усі особи, зазначені в п. „а” – „в”.

62. Договір про спільну діяльність укладається у формі:

- a) усній;
- b) письмовій;
- c) письмовій нотаріально посвідченій;
- d) письмовій та підлягає державній реєстрації.

63. Договір, за яким сторони (учасники) беруть зобов'язання об'єднати свої вклади та спільно діяти з метою одержання прибутку або досягнення іншої мети, є договором:

- a) простого товариства;
- b) про спільну діяльність;
- c) засновницьким;
- d) установчим.

64. Сторонами договору простого товариства, який укладається для здійснення підприємницької діяльності, можуть бути:

- a) об'єднання юридичних осіб і фонди;
- b) товариства та установи;
- c) приватні підприємці і (чи) комерційні організації;
- d) релігійні організації.

65. Основними обов'язками учасників договору простого товариства є:

- a) внесення вкладу;
- b) ведення спільно з іншими учасниками передбаченої договором діяльності;
- c) укладати правочини від свого імені в інтересах всіх учасників;
- d) здійснювати дії, зазначені в п. „а” – „б”.

66. Вкладом учасника вважається:

- a) спільне майно, в тому числі грошові кошти, інше майно;
- b) професійні та інші знання, навички та вміння;
- c) ділова репутація та ділові зв'язки;
- d) все, зазначене в п. „а” – „в”.

67. Вироблена у результаті спільної діяльності продукція та одержані від такої діяльності плоди і доходи є:

- a) особистою власністю учасників;
- b) спільною частковою власністю учасників;
- c) спільною сумісною власністю учасників;
- d) змішаною власністю.

68. У відносинах з третіми особами повноваження учасника вчиняти правочини від імені всіх учасників посвідчується:

- a) договором доручення;
- b) договором простого товариства;
- c) довіреністю, виданою йому іншими учасниками;
- d) довіреністю, виданою йому іншими учасниками, або договором простого товариства.

69. Учасники договору простого товариства за спільними зобов'язаннями, що виникли не з цього договору, відповідають:

- a) солідарно;
- b) субсидіарно;
- c) в порядку регресу;
- d) своєю частиною вкладу у спільне майно.

70. Якщо договір простого товариства пов'язаний із здійсненням його учасниками підприємницької діяльності, учасники за всіма спільними зобов'язаннями незалежно від підстав їх виникнення відповідають:

- a) в порядку регресу;
- b) солідарно;
- c) субсидіарно;
- d) своєю частиною вкладу у спільне майно.

71. Прибуток, одержаний учасниками договору простого товариства в результаті їх спільної діяльності, розподіляється:

- a) порівну між учасниками;
- b) відповідно до вкладу кожного учасника в результат їх спільної діяльності;
- c) пропорційно вартості вкладів учасників у спільне майно;
- d) за домовленістю учасників.

72. Договір простого товариства припиняється у разі:

- a) виділу частки учасника на вимогу його кредитора, якщо домовленістю між учасниками не передбачено збереження договору щодо інших учасників;
- b) спливу строку договору простого товариства;
- c) досягнення мети товариства або настання обставин, коли досягнення мети товариства стало неможливим;
- d) у всіх випадках, передбачених в п. „а” – „в”.

73. З моменту припинення договору простого товариства його учасники за невиконаними спільними зобов'язаннями щодо третіх осіб несуть відповідальність:

- a) дольову;
- b) солідарну;
- c) субсидіарну;
- d) в порядку регресу.

74. Учасник може зробити заяву про відмову від подальшої участі у безстроковому договорі простого товариства, до виходу з договору не пізніше як за:

- a) один рік;
- b) дев'ять місяців;
- c) шість місяців;
- d) три місяці.

75. Учасник договору простого товариства, укладеного на визначений строк, або договору, у якому досягнення мети визначено як скасувальна умова, має право вимагати розірвання договору у відносинах з іншими учасниками через поважну причину з відшкодуванням іншим учасникам:

- a) реальних збитків, завданих розірванням договору;
- b) неустойки;
- c) упущеної вигоди;
- d) збитків.

Цивільний процес**1. З яких частин складається рішення суду:**

- a) вступної, попередньої, мотивувальної, резолютивної
- b) вступної, описової, мотивувальної, резолютивної
- c) вступної, описової, заключної, резолютивної
- d) початкової, описової, мотивувальної, резолютивної

2. Чи попереджається свідок про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання:

- a) за умови, що він раніше притягався до кримінальної відповідальності за цей злочин
- b) так
- c) ні
- d) при досягненні віку 16 років

3. У судах апеляційної інстанції справи розглядаються:

- a) колегію у складі одного судді і двох народних засідателів
- b) колегією у складі трьох суддів
- c) колегією у складі п'яти суддів
- d) суддею одноособово

4. Зупинення провадження у справі - це:

- a) у деяких випадках право, а в деяких – обов'язок суду
- b) обов'язок суду
- c) право суду
- d) обов'язок суду, якщо сторони заявили відповідне клопотання

5. Яка з перерахованих ухвал не може бути оскаржена в апеляційному порядку окремо від рішення суду:

- a) про відмову у відкритті провадження у справі
- b) про зупинення провадження по справі
- c) про роз'яснення рішення
- d) про оголошення перерви у судовому засіданні

6. В порядку окремого провадження розглядаються справи про:

- a) усиновлення
- b) відшкодування моральної шкоди
- c) поділ спільного майна подружжя
- d) визнання правочину недійсним

7. Протягом якого строку з дня проголошення рішення суду подається апеляційна скарга:

- a) 3 дні
- b) 5 днів

- c) 15 днів
- d) 10 днів

8. Позов про встановлення батьківства належить до :

- a) позовів про визнання
- b) позовів про присвоєння
- c) позовів про присудження
- d) конститутивних (перетворювальних) позовів

9. Суд не допускає негайне виконання рішень у справах про:

- a) присудження працівникові виплати заробітної плати
- b) стягнення аліментів
- c) розлучення
- d) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю

10. До витрат, пов'язаних з розглядом судової справи, належать:

- a) витрати на правову допомогу
- b) витрати сторін та їх представників, що пов'язані з явкою до суду
- c) витрати на проведення експертизи
- d) правильно все вище зазначене

11. Виконавчий лист може бути пред'явлено до виконання протягом:

- a) одного року
- b) шести місяців
- c) двох років
- d) трьох років

12. Якщо спір між тими ж сторонами, з того ж предмету і з тих же підстав розглядається в іншому суді, суд:

- a) залишає заяву без розгляду
- b) зупиняє провадження у справі,
- c) відкладає розгляд справи
- d) закриває провадження у справі

13. Процесуальною формою судового розгляду є:

- a) судове слухання
- b) правосуддя
- c) розгляд справи по суті
- d) судові засідання

14. Першими на судових дебатах виступає:

- a) третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору
- b) суд
- c) прокурор, який звернувся до суду для захисту права іншої особи

d) відповідач

15. Суд оцінює докази за:

- a) принципами справедливості
- b) внутрішнім переконанням
- c) принципами моралі
- d) юридичною силою кожного доказу

16. Позови, що виникають з приводу нерухомого майна, пред'являються до суду за місцезнаходженням:

- a) майна або основної його частини
- b) відповідача
- c) державного виконавця
- d) позивача

17. Чи фіксується хід судового засідання відеозаписувальними технічними засобами за наявності заперечень з боку будь-кого з учасників:

- a) лише з дозволу прокурора
- b) так
- c) лише з дозволу суду
- d) ні

18. Обов'язок щодо доказування обставин справи покладається на:

- a) суд
- b) свідків
- c) сторони
- d) експерта

19. У наказному провадженні розглядаються вимоги про:

- a) стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати
- b) визнання правочину недійсним
- c) встановлення правовідношення
- d) відшкодування шкоди

20. Представником у суді не може бути:

- a) один із співучасників за дорученням інших співучасників
- b) особа, над якою встановлено опіку
- c) адвокат
- d) суддя як законний представник

21. Прокурор пред'являє позов до суду шляхом подання:

- a) протесту
- b) позовної заяви
- c) скарги

d) письмового висновку

22. Підставою для касаційного оскарження судових рішень є:

- a) серед запропонованих варіантів правильної відповіді немає
- b) неправильне застосування судом норм матеріального права
- c) неправильне застосування судом норм процесуального права
- d) неправильне застосування судом норм матеріального та процесуального права

23. Судове доручення іноземного суду не приймається до виконання у разі, якщо воно:

- a) правильної відповіді немає
- b) не суперечить законодавству України
- c) не належить до юрисдикції цього суду
- d) не суперечить міжнародним договорам

24. Які суди мають право розглядати цивільні справи по першій інстанції:

- a) Верховний суд України
- b) місцеві суди
- c) місцеві і апеляційні суди
- d) суди всіх ланок судової системи

25. Які з цих осіб не наділені правом апеляційного оскарження:

- a) сторони
- b) особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки
- c) інші особи, які беруть участь у справі
- d) суддя суду першої інстанції

26. Строк розгляду справ про поновлення на роботі становить:

- a) один місяць
- b) 10 днів
- c) 7 днів
- d) два місяці

27. Державний виконавець зобов'язаний винести постанову про відкриття виконавчого провадження протягом:

- a) трьох днів з дня надходження до нього виконавчого документа
- b) десяти днів з дня надходження до нього виконавчого документа
- c) одного дня з дня надходження до нього виконавчого документа
- d) п'яти днів з дня надходження до нього виконавчого документа

28. Суд поновлює процесуальний строк, встановлений:

- a) судовим розпорядником
- b) судом
- c) прокурором
- d) законом

29. До якого суду подається заява про видачу судового наказу:

- a) суду апеляційної інстанції
- b) Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
- c) суду першої інстанції
- d) Верховного Суду України

30. Суддя відкриває провадження у цивільній справі:

- a) за власною ініціативою або на підставі позовної заяви
- b) завжди за власною ініціативою.
- c) не інакше як на підставі заяви про відкриття провадження у справі
- d) не інакше як на підставі позовної заяви

31. У разі повторної неявки без поважної причини в судове засідання позивача, повідомленого належним чином, суд:

- a) залишає заяву без розгляду
- b) зупиняє провадження у справі
- c) відкладає розгляд справи
- d) закриває провадження у справі

32. Рішення міжнародного комерційного арбітражу може бути скасоване судом лише з підстав, передбачених:

- a) законодавством України
- b) Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж»
- c) правильної відповіді немає
- d) законодавством інших держав

33. Судовий наказ з дня отримання його копії боржником може бути скасований протягом:

- a) 5 днів
- b) 15 днів
- c) 10 днів
- d) 20 днів

34. Сторонами у судовому процесі є:

- a) позивач, відповідач і третя особа
- b) позивач, відповідач і суддя

- c) прокурор і адвокат
- d) позивач і відповідач

35.Строки, встановлені законом або судом, обчислюються :

- a) роками, місяцями, днями і годинами
- b) місяцями, днями і годинами
- c) роками, місяцями і днями,
- d) роками, тижнями і днями

36.Процесуальне правонаступництво відбувається у разі заміни:

- a) неналежного позивача
- b) особи у відносинах, щодо яких виник спір
- c) судді у зв'язку із задоволенням його клопотання про відвід
- d) неналежного відповідача

37. Протягом якого терміну суддя-доповідач вчиняє дії по підготовці справи до розгляду в суді апеляційної інстанції:

- a) 15 днів
- b) 10 днів
- c) 20 днів
- d) 5 днів

38. Державний виконавець, який забезпечив реальне, своєчасне і законне виконання виконавчого документа немайнового характеру, одержує винагороду в розмірі:

- a) не більше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- b) не більше трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- c) не більше п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- d) винагорода не передбачена

39. Строк для подання заяви про перегляд у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами становить 3 дня встановлення обставин, що є підставою для перегляду:

- a) 1 місяць
- b) 1 рік
- c) 2 місяця
- d) 3 місяця

40.Забезпечення позову допускається:

- a) лише до початку судового розгляду справи
- b) тільки до чи під час попереднього судового засідання
- c) на будь-якій стадії розгляду цивільної справи
- d) тільки під час відкриття провадження у цивільній справі

41. Якщо ухвала має силу виконавчого документа то вона оформлюється з урахуванням вимог, встановлених законом України:

- a) Цивільним процесуальним кодексом
- b) «Про Державну виконавчу службу»
- c) «Про виконавче провадження»
- d) «Про судоустрій і статус суддів»

42. Розгляд справи по суті розпочинається з:

- a) вирішення клопотань учасників процесу
- b) постановлення відповідної ухвали
- c) доповіді головуючого
- d) роз'яснення прав і обов'язків учасникам процесу

43. Позови не можуть бути об'єднані в одне провадження, якщо вони:

- a) пред'явлені різними позивачами
- b) викладені в різних позовних заявах
- c) є неоднорідними, тобто впливають з різних правовідносин
- d) пред'явлені до різних відповідачів

44. Касаційною інстанцією у цивільних справах є:

- a) Апеляційний суд м. Києва
- b) Вищий господарський суд України
- c) Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
- d) Верховний Суд України

45. Втрачене судове провадження може бути відновлене за заявою:

- a) судового розпорядника
- b) прокурора
- c) осіб, які беруть участь у справі
- d) державного виконавця

46. Сторони мають право письмово визначити територіальну підсудність справи, крім справ, для яких встановлена:

- a) альтернативна підсудність
- b) виключна підсудність
- c) договірна підсудність
- d) загальна підсудність

47. Цивільну процесуальну правоздатність фізичні особи набувають з моменту:

- a) досягнення вісімнадцяти років
- b) народження
- c) досягнення шістнадцяти років

d) отримання паспорта

48. Відмова стягувача від примусового виконання в процесі виконання рішення подається:

- a) до суду, який видав виконавчий документ
- b) державному виконавцеві, який передає її для визнання до суду за місцем виконання рішення
- c) до суду за місцем виконання рішення
- d) боржникові

49. Суд продовжує процесуальний строк, встановлений:

- a) судовим розпорядником
- b) судом
- c) законом
- d) прокурором

50. Примусове виконання судових рішень здійснюється:

- a) судовими виконавцями
- b) правоохоронними органами
- c) органами місцевого самоврядування
- d) державними виконавцями

51. До якого моменту дозволяється вступ правонаступника у цивільну справу:

- a) до набрання рішенням законної сили
- b) на будь-якій стадії
- c) до початку примусового виконання судового рішення
- d) до попереднього судового засідання

52. Порядок з'ясування обставин справи і порядок дослідження інших доказів визначається:

- a) законом, але може корегуватися судом
- b) виключно законом
- c) постановами Пленуму Верховного Суду України.
- d) виключно судом

53. Законним представником у суді є:

- a) опікун
- b) юрисконсульт
- c) адвокат
- d) будь-яка повністю дієздатна особа

54. Прокурор не має право:

- a) збільшувати розмір позовних вимог
- b) змінювати підставу позову

- c) укласти мирову угоду
- d) відмовлятися від позову

55. У разі недостатності суми, стягненої з боржника для задоволення всіх вимог за виконавчими документами, в першу чергу задовольняються вимоги:

- a) працівників, пов'язані з трудовими правовідносинами
- b) щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я
- c) щодо стягнення аліментів
- d) забезпечені заставою про стягнення з вартості заставленого майна

56. Суд апеляційної інстанції має право постановити окрему ухвалу у разі:

- a) оголошення перерви в ході судового розгляду
- b) виявлення під час розгляду справи порушення закону
- c) скасування рішення суду першої інстанції
- d) необхідності дослідження додаткових доказів

57. У разі первинної неявки в судові засідання однієї із сторін, стосовно якої немає відомостей про вручення їй повістки, суд:

- a) повинен відкласти розгляд справи
- b) може відкласти розгляд справи
- c) розглядає справу за відсутності цієї сторони
- d) закриває провадження у справі

58. Розгляд справи по суті закінчується:

- a) з'ясуванням у сторін можливості примирення
- b) постановленням відповідної ухвали
- c) безпосереднім переходом до судових дебатів
- d) судовими дебатами та ухваленням судового рішення

59. Рішення суду апеляційної інстанції набирають законної сили:

- a) після закінчення строку на касаційне оскарження
- b) через 15 днів з моменту їх проголошення
- c) з моменту їх проголошення
- d) через 30 днів з моменту їх проголошення

60. Які факти не є підставою для звільнення від доказування:

- a) встановлені вироком у кримінальній справі, що набрав законної сили
- b) визнані сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі
- c) визнані судом загальновідомими
- d) встановлені у рішенні органу державної влади

61. Суд залишає позовну заяву без руху, якщо:

- a) заяву подано недієздатною особою
- b) заява не оплачена судовим збором
- c) справа не підпадає під цивільну юрисдикцію суду
- d) справа не підсудна цьому суду.

62. Процесуальне правонаступництво не допускається у разі:

- a) стягнення аліментів
- b) переведення боргу
- c) уступки вимоги
- d) реорганізації юридичної особи

63. Призначення експертизи за рішенням суду оформлюється:

- a) ухвалою
- b) записом до протоколу судового засідання
- c) постановою
- d) рішенням

64. Особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, не можуть оскаржити:

- a) зволікання державного виконавця з вчиненням виконавчих дій
- b) задоволення заяви про відвід державного виконавця
- c) дії державного виконавця
- d) відмову державного виконавця від вчинення певної виконавчої дії

65. Письмовими доказами є:

- a) офіційні письмові довідки
- b) документи, акти, довідки, листування або витяги з них
- c) речі матеріального світу
- d) нотаріально посвідчені договори

66. Позов про розподіл майна, що є спільною сумісною власністю подружжя, належить до:

- a) позовів про присудження
- b) позовів про присвоєння
- c) позовів про визнання
- d) конститутивних (перетворювальних) позовів

67. Формою збирання доказів є:

- a) оцінка доказів
- b) подання позовної заяви
- c) надання судових доручень щодо збирання доказів
- d) дослідження доказів судом

68. Суд має право постановити ухвалу про роз'єднання кількох поєднаних в одному провадженні вимог у самостійні провадження, якщо:

- a) вони пред'явлені до різних відповідачів
- b) вони викладені в різних позовних заявах
- c) вони пред'явлені різними позивачами
- d) їх спільний розгляд ускладнює вирішення справи

69. Зустрічний позов подається:

- a) відповідачем
- b) третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог
- c) третьою особою, яка заявляє самостійні вимоги
- d) співпозивачем

70. З яких дій розпочинається допит свідка:

- a) з питань відповідача щодо обставин справи
- b) з питань суду щодо обставин справи.
- c) з питань позивача щодо обставин справи
- d) з пропозиції суду розповісти все, що відомо свідкові по справі

71. Метою окремого провадження є:

- a) встановлення наявності або відсутності юридичних фактів
- b) стягнення безспірної заборгованості
- c) вирішення спору
- d) відшкодування шкоди

72. Чи може свідок відмовитися від дачі показань:

- a) так, але лише за згодою особи, за заявою якої було викликано цього свідка
- b) так, у будь-якому разі
- c) ні, у будь-якому разі
- d) так, але лише у випадках, встановлених законом

73. Передача справи з одного суду до іншого здійснюється на підставі:

- a) окремої ухвали суду
- b) виконавчого листа
- c) ухвали суду
- d) рішення суду

74. Суд зобов'язаний призначити експертизу за заявою:

- a) позивача
- b) обох сторін
- c) відповідача
- d) свідка

5.1.3. Створення презентацій у PowerPoint

Загальні методичні рекомендації:

Мультимедійна презентація містить текстові матеріали, фотографії, малюнки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, аудіо та відеофрагменти і анімації.

1. При оформленні мультимедійної презентації необхідно дотримуватися єдиного стилю подання інформації.

2. Всі слайди презентації повинні бути виконані в програмі Microsoft PowerPoint будь-якої версії в єдиному стилі.

3. Розмір файлу повинен бути не більш ніж 2Мб, кількість слайдів 10-15.

4. Має бути титульний, інформаційний та підсумковий слайди.

5. Титульний слайд повинен відображати тему презентації і хто її виконав (прізвище, ім'я, навчальна група, курс, факультет).

6. На підсумковому слайді вказується список використаних джерел та стислий висновок роботи.

7. Формат слайдів. Параметри сторінки: - розмір слайдів - екран; орієнтація - альбомна; ширина - 24 см.; висота - 18см.; нумерація слайдів з «1».

8. Формат видачі слайдів - «Презентація на екрані».

9. Оформлення слайдів: шрифти для використання: TimesNewRoman, Arial, ArialNarrow. Не дозволяється змішувати різні типи шрифтів в одній презентації.

10. Написання: звичайний, курсив, напівжирний; колір і розмір шрифту має бути підібраний так, щоб всі надписи чітко читати на обраному полі слайду.

11. У титульному і підсумковому слайді використання анімаційних об'єктів не допускається.

12. Слайди не переповнювати текстом.

13. Використовувати прості слова та речення.

14. Вимоги до інформації: науковість, логічність, доступність, однозначність, лаконічність, завершеність, достовірність, сучасність, достатність.

15. Недопустимість граматичних та інших помилок.

16. На одному слайді не рекомендується використовувати більш ніж 3 кольори: один для фону (світлий), другий для заголовку, третій для тексту.

17. Таблична інформація вставляється до слайду як таблиця текстового процесора MS Word або табличного процесора MS Excel. Але не слід використовувати таблиці з великою кількістю даних.

18. Діаграми готуються з використанням майстра діаграм табличного процесора MS Excel.

19. Надписи до ілюстрованого матеріалу повинні відповідати його змісту.

20. Файлу мультимедійної презентації надати ім'я та розширення ppt. Наприклад: Петренко А. С- petrenko_as.ppt або as_petrenko.ppt

Примітка: у презентації розмішувати тільки оптимізовані (стислі) високої якості зображення.

Приблизна тематика (напряв розробки) презентацій у PowerPoint, що пропонуються (відповідно до структури навчальної дисципліни)

1. Особливості регулювання спадкових відносин у державах континентальної системи права.
2. Надання правової допомоги при спадкуванні з іноземним елементом.
3. Оформлення права на спадщину.
4. Корпоративне спадкування.
5. Спадкові спори.
6. Особливості окремих видів договору дарування.
7. Договір про пожертву.
8. Договори ренти і довічного утримання: спільне та відмінне.
9. Договір найму (оренди) транспортного засобу.
10. Договір (фрахтування) чартеру.
11. Договір транспортного експедирування: проблеми теорії та практики.
12. Зберігання на товарному складі.
13. Договір охорони як спеціальний вид зберігання.
14. Особливості особистого страхування від нещасних випадків на транспорті.
15. Зарубіжний досвід у формуванні системи медичного страхування.
16. Перестраховання на сучасному етапі: цілі та завдання
17. Договір доручення та договір комісії: порівняльна характеристика.
18. Управління цінними паперами.
19. Умови деліктної відповідальності.
20. Системи деліктних зобов'язань у світовому законодавстві.
21. Вина потерпілого та її значення в деліктних зобов'язаннях.
22. Поняття та зміст регресних зобов'язань.
23. Особливості відшкодування ядерної шкоди.
24. Склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи.
25. Поняття доказів у судовому процесі. Види засобів доказування.
26. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.
27. Заяви по суті справи, їх види: новели чинного Цивільного процесуального кодексу України.
28. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.
29. Поняття та сутність касаційного провадження Суду касаційної інстанції.
30. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.
31. Визнання та виконання рішень іноземних судів.
32. Судові доручення про надання правової допомоги.

7. Методи навчання та контролю

Під час освітнього процесу використовуються наступні методи навчання: словесні, наочні, практичні, інноваційні. Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка, тестовий контроль тощо.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

8.1. Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, семінарських та консультаціях, результати самостійної роботи осіб, що навчаються) рекомендується проводити за критеріями:

Завдання, задачі, роботи (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру;
- 60% - завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.2. Ситуаційні вправи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;

- 40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;
- 60% - завдання виконано повністю і вчасно, висновки містять окремі недоліки, судження особи, що навчається не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте висновки містять окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.3. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

8.3.1. Нормативне підґрунтя встановлення рейтингу компетентності здобувачів

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Розподіл балів, з яких формується рейтинг компетентності здобувача, відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

8.3.2. Рейтинг компетентності здобувачів з навчальної дисципліни

Рейтинг компетентності з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою.

Якщо здобувач виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів².

Якщо сумарний рейтинг компетентності здобувача складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

8.3.3. Рейтинг з навчальної роботи здобувача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, практичні заняття) і *самостійної роботи*.

²Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності здобувача вищої освіти* - 100 балів.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5 (табл. 1).

Таблиця 1

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
	екзамен	
Max 60%	Max 40%	Max 100%
Тема 1. Тема 2. Тема 3. ... Тема 11. Самостійна робота		

Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача

Бали	Критерій оцінювання компетентності
2 ³	Незадовільний рівень компетентності. У здобувача відсутні знання навчального матеріалу або він відмовляється відповідати на запитання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Здобувач має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
3	Достатній рівень компетентності. Здобувач має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.
4	Добрий рівень компетентності. Здобувач має <i>грунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен

³Здобувачу слід пам'ятати, що отримання зазначеного балу негативно впливає на загальний рейтинг компетентності і може привести до академічної заборгованості.

	використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямках впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.
5	Відмінний рівень компетентності. Здобувач має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни, визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача, отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни та помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середній бал здобувача визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей здобувача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁴. При визначенні середнього балу здобувача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отриманні здобувачем не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У

⁴Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості здобувач має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 бали (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті здобувач був відсутній з поважної причини, отримав «Н», яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+2+4+3+4):5=3,2$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача буде $3,2 \times 12 = 38,4 \approx 38$.

разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача менший 2,5 здобувач вважається таким, що має академічну заборгованість яку зобов'язаний ліквідувати шляхом відпрацювання тем програми навчальної дисципліни з яких не має відповідних балів.

8.3.4. Рейтинг з підсумкового контролю здобувачів

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль із навчальної дисципліни «Цивільне право та процес: доктринальні та практичні проблеми», що забезпечуються кафедрою передбачений у формі екзамену (для денної та заочної форм навчання).

Підсумковий контроль із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць. Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни⁵.

Оцінювання компетентності здобувача під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю здобувача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁶.

8.4.4. Рейтинг наукової роботи здобувача

За результатами семестрової наукової роботи здобувача його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

⁵Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

⁶Наприклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 2 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+2):4) \times 8 = 28$. Або інший приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5):3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5):2) \times 8 = 36$.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача

Результати творчої роботи здобувача	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт здобувачів (здобувачів, студентів) факультету (інституту), приз за експонат на виставці здобувачських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

8.4.5. Фіксація результатів компетентності здобувача

Для занесення результатів компетентності здобувача у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача та ECTS оцінками (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

11.1. Під час проведення занять в очному (offline) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка.

11.2. Під час проведення занять в змішаній (blended) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

доступ до дистанційних навчальних курсів дисциплін на офіційному вебпорталі НАВС через мережу Інтернет.

11.3 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується:

програмне забезпечення через мережу Інтернет.

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік контрольних питань формується відповідно до структури програми навчальної дисципліни і містить наступні питання:

1. Цивільні правовідносини: поняття, елементи, види, підстави виникнення.
2. Правосуб'єктність фізичної особи та порядок її реалізації.
3. Обмеження дієздатності фізичної особи та визнання її недієздатною: проблемні аспекти.
4. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.
5. Наукові теорії щодо сутності юридичної особи.
6. Припинення юридичної особи: форми, порядок, підстави.
7. Поняття правочину та умови його дійсності. Класифікація правочинів.
8. Поняття та види недійсних правочинів. Правові наслідки визнання правочину недійсним.
9. Поняття та види речей. Майно.
10. Особисті немайнові права фізичної особи. Особливості їх захисту.
11. Представництво: поняття, види, передоручення.
12. Поняття та значення строку та терміну у цивільному праві. Порядок їх обчислення.
13. Позовна давність та її значення в цивільному праві.
14. Цивільно-правова відповідальність: поняття, види, форми, умови настання, підстави звільнення.
15. Актуальні проблеми права власності.
16. Підстави припинення права власності: проблеми теорії та практики.
17. Речові права на чуже майно.

18. Способи захисту права власності: актуальні питання.
19. Відкриття спадщини. Спадкове майно (спадщина). Усунення від спадщини.
20. Спадкування за заповітом. Форма заповіту. Заповідальний відказ.
21. Спадкування за законом.
22. Спадкова трансмісія та спадкування за правом представлення: особливості застосування.
23. Алеаторні договори в цивільному праві: проблеми теорії та практики
24. Публічні договори в цивільному праві та їх юридична характеристика.
25. Способи забезпечення виконання зобов'язань.
26. Договір роздрібної купівлі-продажу: проблемні аспекти.
27. Права покупця в разі придбання товару неналежної якості: проблеми теорії та практики.
28. Договір довічного утримання (догляду): проблеми теорії та практики.
29. Особливості правового регулювання договору прокату.
30. Договір лізингу: проблеми правового регулювання.
31. Договір найму (оренди) земельної ділянки: проблеми правового регулювання.
32. Договір найму (оренди) житла. Оренда житла з викупом.
33. Договір підряду: проблеми теорії та практики.
34. Загальна характеристика договорів про надання послуг.
35. Договір перевезення вантажу.
36. Особливості відповідальності зберігача за договором зберігання.
37. Договір страхування. Основні страхові поняття.
38. Кредитний договір: проблеми теорії та практики.
39. Поняття та умови деліктної відповідальності у науці цивільного права.
40. Відшкодування шкоди, заподіяної незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду: спірні аспекти правового регулювання.
41. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною особою та особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними: проблемні аспекти теорії та практики.
42. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки: проблемні питання.
43. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.
44. Порядок визначення розміру додаткових витрат в разі завдання шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.
45. Відшкодування моральної шкоди: проблеми теорії та практики.

46. Поняття та предмет цивільного процесуального права як галузі права.
47. Поняття, завдання, види та стадії цивільного судочинства.
48. Поняття та система принципів цивільного судочинства.
49. Підстави для відводу (самовідводу) судді. Наслідки відводу суду (судді).
50. Склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи.
51. Сторони у судовому процесі, їхні спеціальні процесуальні права та обов'язки.
52. Процесуальна співучасть.
53. Залучення до участі у справі співвідповідача. Заміна неналежного відповідача.
54. Процесуальне правонаступництво.
55. Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.
56. Повноваження представника в суді. Документи, що підтверджують повноваження представників.
57. Склад інших учасників судового процесу.
58. Поняття та види цивільної юрисдикції.
59. Предметна та суб'єктна юрисдикція.
60. Інстанційна юрисдикція.
61. Територіальна юрисдикція (підсудність).
62. Поняття доказів у судовому процесі. Види засобів доказування: письмові, речові та електронні докази, висновки експертів, показання свідків.
63. Поняття і види заходів процесуального примусу.
64. Поняття позову. Види позовів.
65. Підстави і види забезпечення позову. Зустрічне забезпечення.
66. Заяви по суті справи, їх види.
67. Відкриття провадження у справі.
68. Підготовче провадження.
69. Захист відповідача від пред'явленого позову. Відзив, заперечення та зустрічний позов.
70. Врегулювання спору за участю судді.
71. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем. Мирова угода сторін.
72. Відкриття розгляду справи по суті.
73. З'ясування обставин справи та дослідження доказів.
74. Судові дебати та ухвалення рішення.
75. Фіксування судового процесу.
76. Поняття та види судових рішень. Порядок ухвалення судового рішення.
77. Набрання рішенням суду законної сили.

78. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.
79. Умови та порядок проведення заочного розгляду справи.
80. Порядок розгляду справ про видачу судового наказу.
81. Скасування судового наказу.
82. Поняття і сутність окремого провадження.
83. Справи, що розглядаються в порядку окремого провадження.
84. Порядок розгляду справ окремого провадження.
85. Поняття та сутність апеляційного провадження. Суди апеляційної інстанції.
86. Апеляційний розгляд.
87. Поняття та сутність касаційного провадження. Суд касаційної інстанції.
88. Касаційний розгляд.
89. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.
90. Розгляд заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

11. Рекомендована література

Основна література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.01.2021).
2. Сімейний кодекс України: Закон від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (дата звернення: 17.01.2021).
3. Житловий Кодекс Української РСР: Закон УРСР від 30.06.1983 р. № 5464-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10> (дата звернення: 17.01.2021).
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 17.01.2021).
5. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. (дата звернення: 17.01.2021).
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 17.01.2021).
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 17.01.2021).
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 17.01.2021).

9. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17> (дата звернення: 17.01.2021).
10. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 17.01.2021).
11. Про благодійництво та благодійну діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № № 5073-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 17.01.2021).
12. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.01.2021).
13. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 р. № 208/94-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.01.2021).
14. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 17.01.2021).
15. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/go/1798-19 (дата звернення: 17.01.2021).
16. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення: 17.01.2021).
17. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17L> (дата звернення: 17.01.2021).
18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17> (дата звернення: 17.01.2021).
19. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15> (дата звернення: 17.01.2021).
20. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 17.01.2021).
21. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 17.01.2021).
22. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (дата звернення: 17.01.2021).

23. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 р. № 5492-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17> (дата звернення: 17.01.2021).

24. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/192-19> (дата звернення: 17.01.2021).

25. Про захист персональних даних: Закон України від 01 червня 2010 р. зі змінами та доповненнями URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 17.01.2021).

26. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12 (дата звернення: 17.01.2021).

27. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/898-15> (дата звернення: 17.01.2021).

28. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 17.01.2021).

29. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 17.01.2021).

30. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 р. № 658-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення: 17.01.2021).

31. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02 червня 2016 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1403-19> (дата звернення: 17.01.2021).

32. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 17.01.2021).

33. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19> (дата звернення: 17.01.2021).

34. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19> (дата звернення: 17.01.2021).

35. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (дата звернення: 17.01.2021).

36. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 17.01.2021).

37. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 17.01.2021).

38. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р.: http://kodeksy.com.ua/pro_tretejs_ki_sudi.htm (дата звернення: 17.01.2021).

39. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 № 3528-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 34. Ст. 291. (дата звернення: 17.01.2021).

40. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 17.01.2021).

41. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2471-12> (дата звернення: 17.01.2021).

42. Про затвердження Порядку підтвердження факту народження дитини поза закладом охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2013 р. № 9. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9-2013-%D0%BF> (дата звернення: 17.01.2021).

43. Про затвердження Вимог до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки: Наказ Міністерства юстиції України 05.03.2012 № 368/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0367-12> (дата звернення: 17.01.2021).

44. Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00> (дата звернення: 17.01.2021).

45. Порядок розгляду відділами державної реєстрації актів цивільного стану - учасниками пілотного проекту заяв у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, поданих через мережу Інтернет: Наказ Міністерства юстиції України від 09.07.2015 № 1187/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0813-15> (дата звернення: 17.01.2021).

46. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса: Постанова Кабінету міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 624. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/6242015%D0%BF> (дата звернення: 17.01.2021).

47. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z028212> (дата звернення: 17.01.2021).

48. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів: Наказ Міністерства юстиції України № 1422/5 від 28 серпня 2014 року зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z104614> (дата звернення: 17.01.2021).

49. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України №

1905/5 від 28.07.2011 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z092611/paran18#n18> (дата звернення: 17.01.2021).

50. Про затвердження Порядку проходження уповноваженими посадовими особами органу місцевого самоврядування стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса з питань оформлення спадкових прав: Наказ Міністерства юстиції України № 779/5 від 25.05.2015 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z060215> (дата звернення: 17.01.2021).

51. Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України № 359/5 від 09.02.2016 . URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z020016> (дата звернення: 17.01.2021).

52. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на вчинення нотаріальних дій щодо оформлення спадкових прав: Наказ Міністерства юстиції України № 3595/5 від 07.12.2016. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z162016> (дата звернення: 17.01.2021).

53. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. № 172. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF/print> (дата звернення: 17.01.2021).

54. Про затвердження Порядку накладення стягнень за порушення законодавства про захист прав споживачів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 1177 . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1177-2002-%D0%BF#n16> (дата звернення: 17.01.2021).

55. Деякі питання, що стосуються Програми стажування уповноваженої посадової особи органу місцевого самоврядування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса з питань оформлення спадкових прав: Наказ Міністерства юстиції України № 2727/5 від 23.12.2015 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z163815> (дата звернення: 17.01.2021).

56. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 29.12.2017 р № 449/2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4492017-23382> (дата звернення: 17.01.2021).

57. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29.12.2017 р № 452/2017. . URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4522017-23378> (дата звернення: 17.01.2021).

58. Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 р. у справі № 1-1/2016 за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за

госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16> (дата звернення: 17.01.2021).

59. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності : [навч. посіб.] / За ред. І. С. Тімуш, Ю. В. Нікітіна, В. П. Мироненко. К. : КНТ ; ЦУЛ, 2014. 336 с.

60. Актуальні проблеми цивільного права і процесу: навч. посібник / за ред. Я.В. Матвійчука. К.: ДЕТУТ, 2012. 177 с.

61. Бичкова С. С. Учасники наказного провадження / С. С. Бичкова // Наказне провадження в цивільному процесі : [моногр.] / За заг. ред. В. І. Бобрика.– К. : НДІ прив. права і підприємництва НАПрН України, 2011. С. 86–108.

62. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження : [моногр.] / С. С. Бичкова. К. : Атіка, 2011. 420 с.

63. Васильєв С. В. Цивільний процес: підруч. К.: Алерта, 2019. 506 с.

64. Великанова М. М. Ризики в цивільному праві: монографія. К.: Алерта, 2019. 378 с.

65. Ізарова І. О., Ханік-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України: навч. посібн. для студ. юр. спец. вищих навчальних закладів. Київ: ВД «Дакор», 2018. 276 с.

66. Логінов О. А. Цивільний процес України : навч. посіб. / О. А. Логінов, О. О. Штефан. К. : Юрінком Інтер, 2012. 361 с.

67. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2-х т. / [Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Заїка Ю. О. та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1090 с.

68. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За заг. ред. Бобрика В.І. К. : Центр учбової літератури. 2016. 784 с.

69. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика: посібн. для суддів. К.: Алерта, 2020. 234 с.

70. Рогач О.Я., Менджул М.В., Сливич С.С. Цивільне право України. Особлива частина: методичний посібник для студентів зі спеціальності «Правознавство» /О.Я.Рогач, М.В.Менджул, С.С.Сливич. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. 96 с.

71. Українське цивільне право : [навч. посіб.]. / За ред. Ю. О. Заїки. [3-тє вид. перероб. та допов.]. К. : Центр учб. літ-ри, 2014. 358 с.

72. Актуальні проблеми спадкового права : [навч. посіб.] / За ред. Ю. О. Заїки, О. О. Лов'яка. К. : КНТ, ЦУЛ, 2014. 336 с.

73. Цивільне право України : [підруч.] / [Губарєв С. В., Лов'як О. О., Мироненко В. П. та ін.]. К., 2015. 236 с.

74. Цивільний процес України: Підручник / За ред. Є.О. Харитонова К.: Істина, 2011. 536 с.

75. Цивільне право України. Загальна частина : [підруч.] / [Бірюков І. А., Заїка Ю. О., Бичкова С. С. та ін.] ; за ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. К. : Правова єдність, 2014. 510 с.

76. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання : [підруч.] / [Бичкова С. С., Бірюков І. А., Бобрик В. І. та ін.] ; за ред. С. С. Бичкової. [3-тє вид., змін. та допов.]. К. : Правова єдність, 2014. 496 с.

77. Цивільне право України : [навч. посіб.] / За ред. В. П. Мироненко, І. С. Тімуш. К., 2014. 432 с. Відповідальність у приватному праві : [моногр.] / [Кузнєцова Н., Майданик Р., Заїка Ю. та ін.] ; за заг ред. І. Безклубого. К. : Грамота, 2014. 416 с.

78. Цивільне процесуальне право України : [підруч.] / За заг. ред. С. С. Бичкової. К. : Атіка, 2009. 760 с.

79. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 12 : Спадкове право / [Заїка Ю. О., Єрух А. М., Козьяков Ю. М. та ін.] ; за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : СТРАЙД, 2009. 544 с.

80. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій Міністерства юстиції, науковців, фахівців: правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студентам. Т. 8 : Договори про передачу майна у власність та користування / [Баранова Л. М., Братель О. Г., Голубовський І. В. та ін.] ; за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : Страйд, 2013. 670 с.

81. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посіб. 2-е вид., доп. і перероб. / кер. авт. кол. А.В. Коваленко. Дніпро : ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. 192 с.

82. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посіб. 2-е вид., доп. і перероб. / кер. авт. кол. А.В. Коваленко. Дніпро : ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. 192 с.

83. Чурпіта Г. В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства: [моногр.]. К.: Алерта, 2016. 434 с.

84. Юровська Г.В., Даценко В.М., Гуцал Л.В. 93 питання з сімейного права: посіб. для суддів. К.: Алерта, 2020. 98 с.

85. Ясинок М. М., Запара С. І. Масові (групові) та похідні позови в процесуальному праві України: постановка проблеми: наук.-практ. посібник. К. Алерта, 2019. 276 с.

Додаткова література

86. Бахаєва А. С. Воля та волевиявлення як умови дійсності правочину. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 2. С. 183-189.

87. Білан О. П. Правочини, зміст яких суперечить інтересам держави і суспільства в цивільному законодавстві України. *Форум права*. 2019. № 1. С. 6-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

88. Братель О. Функції процесуальних юридичних фактів у цивільному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 4-14.
89. Братель О. Г. Забезпечення гласності і відкритості судового процесу при здійсненні цивільного судочинства. *Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку* : Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 6-7 березня 2015 р.). Д.: Східноукр. наук. юрид. орг-ція, 2015. С. 32–34.
90. Братель О. Г. Позов цивільний процесуальний та матеріально-правовий юридичний факт. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 3–10.
91. Братель О. Г. Категорії позов і позовна заява як складові цивільних процесуальних юридичних фактів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 4–12.
92. Бычкова С. С. Новеллы гражданского процессуального Законодательства, связанные с основаниями пересмотра судебных решений Верховным Судом Украины. *Цивилистическая процессуальная мысль* : международ. сб. науч. ст. / Под общ. ред. С. Я. Фурсы. Вып. 5 (2): Гражданский, хозяйственный (арбитражный) процесс. К. : Алерта, 2016. С. 352–359.
93. Бутрин-Бока Н. С. Спеціальні умови дійсності правочинів щодо відчуження корпоративних прав. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 6(1). С. 71-74.
94. Вербіцька М. Деякі практичні аспекти розгляду судом справ про визнання фізичної особи недієздатною. *Юридичний вісник*. 2015. № 1. С. 48-53.
95. Вербина Б. С. Абсолютні цивільні права в системі цивільного права України. *Web of science and Academic Researcher*. 2019. № 1. С. 65-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/wsar_2019_1_13 (дата звернення: 17.01.2021)
96. Водоп'ян Т. В. Проблемні аспекти договороздатності фізичної особи, дієздатність якої обмежена. *Судова апеляція*. 2015. № 1. С. 89-95.
97. Гриняк Т. В. Поняття та види порушень перевізником зобов'язань за договором перевезення вантажу автомобільним транспортом. *Приватне право і підприємництво*. 2017. Вип. 17. С. 108-113.
98. Гринько С. В. Вина як суб'єктивна умова виникнення деліктних зобов'язань за правом Стародавнього Риму. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 27. С. 71-77.
99. Гуйван П. Д. Зміст та часові чинники охоронних вимог про незаконність правочинів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 6(1). С. 20-25.
100. Достдар Р. М. Публічно-правові утворення в цивільних правовідносинах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 1(1). С. 154-156.
101. Дяченко С. В., Пажетнова І. О. Судова практика розгляду спорів про невідповідність правочинів вимогам законодавства. *Форум права*. 2017. №

3. С. 40–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 17.01.2021)
102. Дмитренко В. Ю. Динаміка іпотечного зобов'язання на стадії його виконання. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 59-61.
103. Євтушенко Є. В., Леонов Д. Б. Недійсність правочину у цивільному судочинстві. *Інформація і право*. 2017. № 4. С. 116-121.
104. Єфімов О. М. Матеріальне благо в цивільному праві та податковому законодавстві. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_9 (дата звернення: 17.01.2021)
105. Жданкіна Л. К. Недопустимість припинення цивільного зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 4.- С. 15-18.
106. Зенков О. С. Актуальні питання здійснення законного представництва батьками (усиновлювачами). *Web of science and Academic Researcher*. 2019. № 1. С. 55-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/wsar_2019_1_11 (дата звернення: 17.01.2021)
107. Ігнатенко В. М. Генезис правового регулювання недоговірних зобов'язань, що виникають з односторонніх правомірних дій. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2017_2_3 (дата звернення: 17.01.2021)
108. Кодинець А. Право на інформацію: окремі засади цивільно-правового регулювання. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2017. Vol. 4, Iss. 5. С. 126-130.
109. Кацюба К. В. Цивільна дієздатність непідприємницьких товариств. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_17 (дата звернення: 17.01.2021)
110. Карпенко М. І., Соловійова А. М. Проблема агресивної поведінки та насильства під час примушування до виконання цивільного правочину. *Юридична наука*. 2017. № 7. С. 143-150.
111. Калаур І. Р. Відмова від договору найму та його розірвання як способи захисту прав наймача. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 29 (2.3). С. 37-40.
112. Калаур І. Р. Передання майна у користування за участю особи, уповноваженої на укладання договору найму (оренди). *Приватне право і підприємництво*. 2014. Вип. 13. С. 116-119.
113. Калаур І. Р. Договір у механізмі правового регулювання відносин з передання майна в користування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 1. С. 114-118.
114. Кузьмич О. Я. Правові аспекти участі третіх осіб у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, яка заподіяна неповнолітніми особами. *Приватне та публічне право*. 2017. № 4. С. 30-33.
115. Кубко Є. Б. Виконання рішень ЄСПЛ: регресні позови, аналогія закону та аналогія права. *Правова держава*. 2018. Вип. 29. С. 35-44.

116. Кравцов С. О. Засоби захисту інтересів відповідача від пред'явленого позову: цивільно-процесуальний аспект. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 20-21. С. 109-112.

117. Курило М. П. До питання про сутність позову та позовної форми захисту права. *Судова апеляція*. 2016. № 1. С. 76–84.

118. Кирдан Б. В. Види позовів щодо захисту прав автора в порядку цивільного судочинства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 6(1). С. 79-81.

119. Луць В. В. Інститут договору в цивільному праві України. *Право України*. 2014. № 2. С. 25-33.

120. Луць В. В. Строки (терміни) у механізмі правового регулювання цивільних відносин. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 87-92.

121. Лимарь І. В. Конституційні засади юрисдикції цивільних судів. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2017_1_6 (дата звернення: 17.01.2021)

122. Майка Н. Односторонній правочин, як підстава виникнення речових прав на чуже нерухоме майно. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 2. С. 133-137.

123. Міщенко М. В. Вчинення правочинів малолітніми особами за межами їх цивільної дієздатності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 4 (1). С. 114-117.

124. Міловська Н. В. Договірна відповідальність сторін у зобов'язаннях зі страхування. *Юридична Україна*. 2017. № 2-3. С. 19-26.

125. Мироненко В. П. Визначення суб'єктів права вимоги в зобов'язаннях по відшкодуванню шкоди, завданої смертю потерпілого. *Юридична наука*. 2018. № 2. С. 7-15.

126. Надієнко О. І. Генеза спадкового права України (радянський період). *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 322-327.

127. Нелін О. Еволюція норм спадкового права в процесі становлення і розвитку правової системи України. *Юридична Україна*. 2013. № 1. С. 62-66.

128. Нестерцова-Собакарь О. В. Спадковий договір як інститут спадкового права України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 147-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_22 (дата звернення: 17.01.2021)

129. Обіход О. М. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди за цивільним законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 24. С. 20-26.

130. Обіход О. М. Предмет договору найму будівлі або іншої капітальної споруди. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 25. С. 23-29.

131. Обіход О. М. Проблематика визначення істотних умов договору найму будівлі або іншої капітальної споруди. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 28. С. 64-69.

132. Островська Л. А. Зустрічне забезпечення позову як обов'язковий елемент інституту забезпечувальних заходів в цивільному процесі. *Новели цивільного процесуального кодексу України: матеріали круглого столу* (м. Одеса, 26 берез. 2018 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої; Нац. ун-т Одес. юрид. акад. Одеса : Фенікс, 2018. С. 37-40.

133. Парасюк М. В. Методологічні підходи до визначення функцій цивільного права. *Митна справа*. 2012. № 3. С.161-165.

134. Пастернак В. М. Дотримання форми правочину як умова його дійсності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 16(2). С. 15-17.

135. Петровський А. В. Процесуальні дії суду під час підготовки до судового розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: окремі аспекти. *SCIENCIA VINCEMUS! Наукою переможемо!* : Друга міжнар. наук.-практ. конф. «Нотаріат, адвокатура, суд, виконавче провадження: актуальні проблеми», присвяч. 5-річчю створення кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка / [редкол. : Фурса С. Я., Дерій О. О., Нікітюк О. М.]. К. : ЦУЛ, 2016. С. 295–298.

136. Петров О. С. Електронно-цифровий підпис як механізм електронної взаємодії держави з фізичними та юридичними особами. *Інформаційна безпека*. 2013. № 2. С. 117-122.

137. Предчук Т. В. Особливості участі юридичних осіб у спадкових та договірних правовідносинах, об'єктом яких є сервітут. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Вип. 1. С. 158-168.

138. Парасюк М. В. Методологічні підходи до визначення функцій цивільного права. *Митна справа*. 2012. № 3. С.161-165.

139. Панченко С. С. Строк дії договору і строк виконання договірною зобов'язання в цивільному праві: питання взаємозв'язку й розмежування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 6(1). С. 107-110.

140. Паєнок А. О. Особливості й недоліки правового регулювання договору роздрібної купівлі-продажу товарів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 1(1). С. 189-192.

141. Паєнок А. Характеристика особливостей предмета договору роздрібної купівлі-продажу як однієї з його істотних умов. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 40-45.

142. Паєнок А. Особливості визначення моменту виконання сторонами договору роздрібної купівлі-продажу обов'язків щодо оплати, передачі та прийняття товару. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 48.

143. Патинка Ю. О. Правові проблеми укладення договору купівлі-продажу з використанням мережі Інтернет. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 3. С. 53-56.
144. Панченко І. С. Особливості визначення предмета договору купівлі-продажу нерухомості. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 5. С. 16-21.
145. Панченко С. С. Строк дії договору і строк виконання договірною зобов'язання в цивільному праві: питання взаємозв'язку й розмежування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 6(1). С. 107-110.
146. Полуніна О. О. Поняття та ознаки договору роздрібної купівлі-продажу. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С. 32-36.
147. Полуніна О. О. Предмет договору купівлі-продажу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2014. Вип. 29(1). С. 168-171.
148. Пленюк М. Д. Поняття та ознаки юридичних фактів у доктрині зобов'язального права. *Приватне право і підприємництво*. 2017. Вип. 17. С. 121-126.
149. Плєскун О. В. Відмежування трудового договору і суміжних цивільно-правових договорів. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 25. С. 454-462.
150. Романюк Я. Класифікація цивільно-правових норм: доктринальні підходи. *Право України*. 2016. № 4. С. 100-108.
151. Ромащенко І.О. Зміна та припинення цивільного правовідношення як способи захисту цивільних прав : монографія . Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Правова єдність; Алерта, 2016. 240 с.
152. Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві європейських країн. *Альманах міжнародного права*. 2017. Вип. 18. С. 129-136.
153. Романюк В. А. Особливості застосування позовної давності та її вплив на суб'єктивне право особи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2018. Т. 29(68), № 1. С. 43-47.
154. Тетарчук І.В. Договірне право України. К.: Центр учбової літератури, 2016. 260 с.
155. Самбір О. Помилка, що має істотне значення як підстава для визнання правочину недійсним. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 24-28.
156. Сампара Н. М. До питання визначення поняття та сутності субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 6(1). С. 121-124.
157. Самілик Л. О., Овдїєнко О. О. Розвиток судової практики як джерела права в Україні та перспективи застосування у цивільному процесі. *Приватне та публічне право*. 2018. № 2. С. 58-61.

158. Самойлова І. Спадковий договір: правова природа за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 54-59.
159. Сафончик О. І. Правові аспекти видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану у сфері інформаційних технологій в Україні. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 32. С. 76-80
160. Сибіга С. Е. Прощення боргу за солідарними договірними зобов'язаннями. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 2(1). С. 108-112.
161. Сулейманова С. Про цивільну правоздатність фізичної особи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 95. С. 44-47.
162. Тарасенко Л. Л. Договір найму (фрахтування) морського судна. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2012. Вип. 30. С. 123-135.
163. Таш'ян Р. Доктрина «culpa in contrahendo» в ученні про недійсність правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 36-40.
164. Терешко Х. Я. Види інформації як об'єкта цивільних правовідносин у сфері медичного обслуговування. *Медичне право*. 2019. № 1. С. 65-73.
165. Тетарчук І.В. Договірне право України. К.: Центр учбової літератури, 2016. 260 с.
166. Труфанова Ю. Відмова від договору найму (оренди). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 48-53.
167. Труфанова Ю. Особливості припинення договору найму (оренди) у зв'язку із смертю наймача. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 8. С. 13-16.
168. Федюк Л. В. Право на найменування юридичної особи. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 1. С. 87-91.
169. Федюк Л. В. Право юридичної особи на місцезнаходження. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 4. С. 131-134.
170. Федюк Л. В. Захист права юридичної особи на ділову репутацію. *Молодий вчений*. 2014. № 1(03). С. 115-120.
171. Харитонов Є. О. Кіберспорт як сфера цивільно-правового регулювання. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 32. С. 72-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2019_32_15
172. Цопіна Н. Л. Договір довічного утримання (догляду): питання правової характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6(1). С. 122-126
173. Цопіна Н. Договір довічного утримання (догляду): питання правової характеристики. *Юридична Україна*. 2017. № 4. С. 34-40.
174. Чубоха Н. Ф. Принцип свободи договору в цивільному праві / Н. Ф. Чубоха. *Актуальні питання реформування правової системи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*. (Луцьк, 2-3 червня 2006 р.)

Волинський державний університет ім. Лесі Українки. Луцьк: Вежа, 2016. С.308-311.

175. Чорна Ж. Л. Окремі питання встановлення опіки над фізичними особами. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2. С. 120-125.

176. Чумак Р. Цивільно-правова відповідальність за невиконання та/або неналежне виконання договору про надання юридичних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 46-51.

177. Чурпіта Г. В. Співвідношення способів судового захисту сімейних і цивільних прав та інтересів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. № 34. Том 1. Серія «Право». С. 125–128.

178. Чурпіта Г. В. Новели окремого провадження. *Право України*. 2018. № 10. С. 147-159.

179. Чурпіта Г. В. Встановлення судом факту народження особи в певний час, у тому числі на тимчасово окупованій території України. *SCIENCIA VINCEMUS! Наукою переможемо!*: Друга міжнар. наук.-практ. конф. «Нотаріат, адвокатура, суд, виконавче провадження: актуальні проблеми», присвяч. 5-річчю створення кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка / [редкол. : Фурса С. Я., Дерій О. О., Нікітюк О. М.]. К.: ЦУЛ, 2016. С. 313–314.

180. Шевченко А. М. Фізичні особи в корпоративних правовідносинах відповідно до Цивільного кодексу України: погляд на питання. *Вісник Національного технічного університету України*. Київський політехнічний інститут. Політологія. Соціологія. Право. 2018. № 1. С. 97-101.

181. Шайдуллина В.К. К вопросу о правовой природе смарт-контракта. *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики*. Серия «Экономика и право». 2020. № 6. С. 206-210.

182. Шемонаєв В. Морський протест під час оформлення загальної аварії як спосіб забезпечення доказів для підтвердження юридичних фактів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 70-76.

183. Шимон С. Законодавчі та договірні обмеження щодо відступлення права вимоги. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7 (199). С. 3-6.

184. Яворська О. С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 384 с.

185. Яворська О. С. Забезпечення виконання окремих видів договірних зобов'язань з передання майна у власність. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 73-78.

186. Яковлева Л.В. Правовий статус управителя за договором управління багатоквартирним будинком. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія «Право». 2020. Вип. 62. С. 183-188.

187. Яроцький В. Л. Приватноправовий примус в цивільних охоронних правовідносинах. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 219-235.

188. Oleksandr Ruvyn, Nataliia Isaieva, Larysa Sukhomlyn , Kateryna Kalachenkova, Nataliia Bilianska Cybersecurity as an element of financial security in the conditions of globalization. *Journal of security and sustainability issues*. 2020. September. Volume 10. Number 1. P. 175-188. URL: https://jssidoi.org/jssi/uploads/papers/39/Ruvyn_Cybersecurity_as_an_element_of_financial_security_in_the_conditions_of_globalization.pdf (дата звернення: 17.01.2021)

189. Tymur O. Loskutov, Nataliia V. Bilianska, Hanna M. Ustinova-Boichenko, Viktor M. Beschastnyy, Iryna V. Dubivka The law-enforcement system in the civil rights and freedoms protection system: the international comparative aspect. *Revista San Gregorio*. 2020. special issue Nov. P. 10-18. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1536/2-TYMUR> (дата звернення: 17.01.2021).

190. Viktoriia Shchyrskya, Viktor Konopelskyi, Yana Popovych, Nataliia Bilianska, Olena Lepei Ethical and Legal Aspects of Surrogacy in Ukraine and in the World. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2020. Volume 23. Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Ethical-and-legal-aspects-of-surrogacy-in-Ukraine-and-in-the-world-1544-0044-23-2-478.pdf> (дата звернення: 17.01.2021).

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> - Президент України
4. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://court.gov.ua/> - Судова влада України
7. <https://unba.org.ua/> - Національна асоціація адвокатів України
8. <http://npu.in.ua/> – Нотаріальна палата України
9. <http://old.minjust.gov.ua/section/286> – Єдині та державні реєстри в сфері нотаріату
10. <http://www.ccu.gov.ua/> - Конституційний суд України
11. https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/ - інформаційний сервер Верховного Суду
12. <http://reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
13. <http://court.gov.ua/sudy/> - Судова влада України
14. <https://hcj.gov.ua/> - Вища рада правосуддя
15. <http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
16. <https://www.lawportal.com.ua/> - Юридичний портал України

17. <http://www.nbuu.gov.ua/nyub/journals.html>. - Наукова юридична періодика України
18. http://irbis-nbuu.gov.ua/info_law.html - Юридичні інформаційні ресурси
19. <http://jurconsult.net.ua/> - Всеукраїнський юридичний портал
20. <http://law.univ.kiev.ua/> - Сайт юридичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка
21. <http://elar.naiu.kiev.ua> – електронний репозитарій НАВС